

גליון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

דברים (ת"ב)

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2022

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד החלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת דברים - תשעה באב

- ב..... קומי רוני בלילה - התחזקות בשעת הסתר ומחשך 'לילה'.....
- ו..... ברוגז רחם תזכור - תוקף האהבה בשעת ה'חורבן' והדין.....
- ט..... נותן לחם לכל בשר - פרנסה מן השמים.....
- יא..... בין אדם לחברו - אהבת ישראל, הרחק מהמחלוקת.....
- טו..... ירושה נתתי - לשומעים חרפתם ואינם משיבים.....
- טז..... דברו על לב - לחזק לבות בני ישראל ולעודדם.....
- יח..... רב לך שבת - קדושת השבת ובפרט בימי בין המצרים ושבת חזון.....
- כ..... בכה תבכה - להיות מיצר ודואג על חורבן הבית ועל גלות ישראל.....
- כא..... אספוד בכל שנה ושנה מספד חדש - צרות ישראל המתחדשות כתוצאה מחורבן ביהמ"ק.....
- כד..... קרא עלי מועד - קרבתנו אל ה' ביום זה, והעבודה מתוך שמחה.....
- כה..... ציפית לישועה - האמונה שהוא אלוקינו והוא יושיענו.....

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

shwrtz@bezeqint.net

פרשת דברים

קומי רוני בלילה - התחזקות בשעת הסתר ומחשך 'לילה' בפרשתן (א לד), 'וישמע ה' את קול דבריכם ויקצוף' וגו', דקדק הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע (חכמת התורה תקע"ח) מדוע האריך הכתוב באומרו קול דבריכם, והלא לכאורה היה די באומרו 'וישמע ה' את דבריכם', ומבאר, שהנה מדרך העולם כשיש לאדם חולה בתוך ביתו אזי אף כשהוא בוכה מתוך צערו אינו מרים קול בכי, מאחר שעדיין יש לו תקווה שיתרפא החולה, אמנם אם כבר אפס כל תקווה והחולה נוטה למות או שכבר הרי זה 'לאחר מעשה' או אז נושא את קולו וצועק במרירות בכייתו. ועפ"ז מבאר דיוק הלשון 'קול דבריכם', כי לא בא במענה על בני ישראל על עצם בכייתם, שהרי המרגלים אשר שבו מתור את

הארץ הוציאו לעז בגנותה של ארץ ישראל, והמיסו את לבבם ברוב פחד ובהלה, ומותר לאדם לבכות כשנופל עליו אימתה ופחד, ואף שמשו רבינו ויהושע וכלב אמרו להם 'טובה הארץ מאוד מאוד', מכל מקום כל ה'עם' עדיין לא היה במדרגה גבוהה כ"כ של בטחון בה', ואין הקב"ה בא במרוניא עם בריותיו. אמנם, על זאת הקפיד הקב"ה על שנשאו קולם בבכי, וכדכתיב (במדבר יד א) 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם', שאותם צעקות בבכי מרורות, כאדם הצועק על מתו, וכמו שנתייאר לגמרי ואיבר כל תקווה, זו היתה טענה עליהם - כיצד איברו את הבטחון לגמרי, הרי כבר ראו את מעשי ה' כי נורא הוא בכל נפלאותיו אשר עשה עמהם עד עתה.

א. זאת ועוד, גם במצב שנראה כ'לאחר ייאוש' ולאחר מעשה... עדיין נשאר בידינו כוח התפילה - לעמוד בתחנונים לפני אבינו שבשמים, והתפילה מועילה גם כנגד כל דרכי הטבע... וכמעשה ששמעתי אבדלחט"א מהגה"צ רבי יצחק טוביה ווייס גאב"ד ירושלים ת"ו זצוק"ל (אין עושים נפשות לצדיקים אלא דבריהם הן הן זכרונם) שבימי קדם (לאחר נישואיו) בעת ישיבתו בעיר מאנשעסטער יצ"ו למד שם בחור יתום, וחשקה נפשו של הגרי"ט לסייעו במציאת זיווגו, משנפל בדעתו איזה רעיון לשידוך, החליט לדבר קודם עם צד הכלה (אחר שהבחור יתום היה ולא רצה לצערו אם יענו מצד הכלה בלאו) ולאחר בירורים ענו ב'הן'. משם פנה הגרי"ט והציע את השידוך לבחור עצמו, אך הבחור ענהו שלדאבון לב יש לו איזו חסרון (בעיה רפואית...) והוא מבין כי מצדו עליו להודיע על כך, ולא ידע הגרי"ט האם אכן לעשות כדברי הבחור ולהודיע לצד הכלה על כך או לא - כי לא היה ברור לו עד כמה גדול החיסרון והאם סכנה יש בו וכו'... בלית ברירה פנה הגרי"ט לרופא לברר כדת מה לעשות אך לא יצא מבית הרופא עם תשובה ברורה... גם ביציאתו מבית הרב דשם - המרא דאתרא לאחר שגם בפניו שטח את שאלתו עם הצדדים לכאן ולכאן לא הייתה בידו תשובה ברורה. מכיוון שכן שלח מכתב לרבו הגר"א דסלר זצ"ל שכבר דר אז בארה"ק 'למדנו רבינו' מה דינו של מעשה זה, אך גם הרב דסלר לא ענהו ולא הורה לו מפורשות מה לעשות... לבינתיים עברו כמה ירחים והשידוך לא קם ולא זע... שוב שלח הגרי"ט מכתב לרבו בבקשה שישראל את הגה"ק מרן החזו"א זי"ע כגון זה כיצד יש לנהוג בו, לאחר זמן נתקבל בשמחה טעלעגרא"ם (מברק) לידי הגרי"ט ובו נכתב בקצרה מוטב שלא להגיד, והמכתב יבוא (כידוע שכל תיבה בטעלעגרא"ם עלתה ממון רב ע"כ לא כתבו בה אלא כפי ההכרח), וכן היה - אחר כמה שבועות הגיע ה'מכתב', ובו כתוב נכנסתי אל החזו"א ושאלתיו מה לעשות, ויען לי מוטב שלא להגיד לצד הכלה, אבל לא ללמוד מכאן למקרים אחרים... ומסיים בה הרב דסלר, לא אוכל לבאר לך בכתב זה מה כוונת הדברים שלא ללמוד למקרים אחרים - מה נשתנה מקרה זה משאר מקרים, כשאהיה בעירך מאנשעסטער אבאר לך פנים בפנים...

וסיים הגאב"ד זצוק"ל, הנה בכ"ד טבת (תשי"ד) נסתלק מורי ורבי הרב דסלר, לפניו נסתלק החזו"א (ט"ו חשון תשי"ד), על כן את הנימוקים לא אדע עד היום... אבל זאת אוכל לומר לך שבשעה שניגשתי אל הבחור המדובר וגיליתי לו את ה'פסק' שקבלתי נענה הבחור ואמר - ב"ה נתרפאתי לגמרי וכבר אין בי כל חסרון... כלומר, כי החזו"א בטוח היה בכחה של תפילה וריפא את הבחור מחליו בתפילתו, ומטעם זה ציווה שלא לגלות מאומה על דבר החולי כי ידע בוודאי שבקרוב ממש יתרפא הבחור מכל חולאיו וחסרונותיו.

באר הפרשה - פרשת דברים

וללמד על הכלל כולו יצא, בכל צרה וצרה שלא כואב ומצטער ואף יכול לבכות בצר לז', אך לעולם תבוא על האדם, שאכן מטבע האדם שהוא לא יאבד תקוותו¹ ואמונתו בבורא כל העולמים אשר

ב. הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע סיפר שפעם ישב הרה"ק רבי שלמה לייב מלענטשנא זי"ע וערך את שולחנו הטהור בשבת חוה"מ סוכות. בתוך דברי קדשו נענה ואמר, 'אין העולם כולו שווה אפילו אנחה אחת'. תוך כדי אמירתו נשבר ספסל אחד מפאת הדוחק בין החסידים, ופגע הספסל ברבי שלמה לייב אשר נאנח אנחה כאב. עמד שם חסיד אחד שנתברך במידה יתירה של 'תמים תהיה', ושאל, הרי הרבי אמר זה עתה שאין העולם שווה אפילו אנחה אחת גרידא. ענה רבי שלמה לייב ואמר, אכן כדברך, אך בשעה שכואב נאנחים ונזעקים. וביאר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, הנה רבי שלמה לייב התכוון לומר לו, כי וודאי מותר לאדם לזעוק כשכואב לו, אלא עם זעקותיו יזכור שבאמת אין העולם הזה שווה אפילו אנחה אחת. ולא יתפעל מהקורות אותו, באמונתו שהכל ממעל לטובתו.

ידוע המשל, למה הדבר דומה, לאב רחום הנוטל את בנו הקטן לרופא שיניים כדי שיטפל בו וירפא את שיניו המקולקלות הצריכות תיקון, וידוע שטיפול זה כרוך בכאבים עזים ומיחושים שונים, אך האב אנוס הוא, ורק מחמת שהוא חפץ בטובת הבן על כן הוא לוקח אותו אל הרופא שירפאו ויטיב לו לעתיד, ולכן ידבר אל לבו וישכנעו בטוב ובנעימים לבקר את הרופא ולהתגבר על היסורים, והנה באותה שעה שיטפל בו הרופא ויכאיב לו בודאי שלא יקפיד האב אם יבכה הבן, כי כך היא דרך העולם לבכות ולהתאונן בעת צער, וכפתגם העולם המפורסם 'אז ס'טוהט וויי שרייט מען' [-כשכואב צועקים], אבל אם יתרעם עליו הבן ויבוא אליו בטרונאי ויטיח בו דברים קשים שכל כוונתו ומטרתו היא אך ורק כדי להרע לו, בודאי יצטער האב ותתעגם עליו נפשו על דבריו שאין בהם שמץ של אמת. והנמשל מובן לכל בר דעת, שאין חסרון אם האדם בוכה על מצבו, כי כך ברא הקב"ה את עולמו וזה טבע הבריאה, אך העיקר שלא יתרעם ולא יקרא תגר על הנהגתו, ואף אם בעיני בשר נדמה לו שהוא סובל צער ויסורים יאמין באמונה שלימה שהכל לטובה ויקבלנו באהבה ובשמחה.

ויסוד הדברים הם כמו שכתב הרמב"ן לפרש מה שנאמר (יד א-ב) 'בנים אתם לה' אלוקיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת, כי עם קדוש אתה לה' אלוקיך', וז"ל, יאמר אחרי שאתה עם קדוש וסגולה ה', ולא ישא אלוקים נפש, וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, אין ראוי לכם להתגודד ולהקרח על נפש ואפילו ימות בנוער, ולא יאסור הכתוב הבכי כי הטבע יתעורר לבכות בפירוד האוהבים ונדודם אף בחיים, ומכאן סמך לרבותינו (מו"ק דף כז:): באסרם להתאבל על נפש יותר מדאי. עכ"ל. והרי שמותר לבכות, אך בגבול ובמידה...

לפני כמה שנים נלב"ע בתו של הגה"צ מסיגייט שליט"א, מזקני הרבנים בארה"ב, בתום ימי שבעת האבלות קרא הגה"צ שליט"א לבני משפחתו והראה להם בקבוק חלב אשר כנהוג נכתב בצדו עד אימתי ראוי החלב לשתייה, ומאותו יום נקוב החלב נחמץ ושוב אין בו טעם... ואמר להם, כמו שלחלב יש 'תאריך' שמכאן ואילך הוא 'חמוץ', כך גם לאבל ולבכי יש 'תאריך', ומעתה ואילך אין בה טעם אלא היא חמוצה...

וכה אמר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע לאחר המלחמה הנוראה בה איבד את ב"ב ואת כל י"א צאצאיו הי"ד, כתיב (תהילים לג ט) 'כי הוא אמר ויהי הוא ציוה ויעמוד', והרי אין 'ויהי' אלא לשון צער (עי' מגילה י:), והכי קאמר, הוא אמר ויהי - אותו רבש"ע אשר אמר וציוה שיבוא הצער והוא הביא את הצרה, הוא ציוה ויעמוד - שנקום להתחזק ולהתנער מעפר ושלא נהיה שקועים בעמק הבכא.

ג. פעם נפגש הגאון רבי חיים קרייזווירט זצ"ל גאב"ד אנטוורפן עם הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל ראש ישיבת 'באר יעקב', ובתוך הדברים אמר רבי חיים בהתלהבות, יש לי 'ווארט' ששווה חצי מיליון דולר... וכשסיים לומר אותו רעיון נפלא פנה לר' משה שמואל ואמר, לא נתתי לך 'מתנה' חצי מיליון דולר בחינם, אלא החזר לי כנגדו בווארט יקר משלך, וכך נתגלגלו הדברים, עד שנשאר רמ"ש בעל חוב... ואמר לר' חיים, אין לי 'לשלם' לך משלי... על כן 'אשלם' בדבר יקר שאמרה הרבנית.

שהנה אמרו חז"ל (אסת"ר ח ב) שמאחר ש'זעקה אחת ה'זעיק יעקב לעשו', דכתיב (בראשית כו לד) 'כשמוע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאוד', על כן נפרע ממנו הקב"ה בשושן במעשה המן, שם נאמר אצל מרדכי 'ויזעק זעקה גדולה ומרה' (אסת"ר ד א), ולכאורה לא היה העונש בדומה לסיבתו, כי אצל עשו כתיב גדולה ומרה עד מאוד, ואילו מרדכי זעק רק זעקה גדולה ומרה בלא 'עד מאוד', אלא ביאורו, שאצל יהודי אין 'מציאות'

אלא ביאור העניין הוא, שאמר הקב"ה לרחל הרומות לכנסת ישראל, אף שאיני בא בטענה על עצם הבכיה על הגלות המר ועל צרות ישראל, כי כך דרכו של עולם לבכות ולהצטער אפילו על כאב של שעה אחת, אך זאת אבקש מנעי קולך מבכי, אל תאבדו את התקווה שעוד אנאל אתכם, ואל תרימו קול בכי כמי שמתייאשים מהגאולה ובטוחים שישארו בגלותם לנצח, כי בזה מאריכין הגלות ונורמים לעצמן לבכות זמן ארוך יותר, ה"י. אלא אם אכן תמנעי קולך מבכי רק כבוכה על דבר שיש לו תקווה מתוך תוקף האמונה באבינו שבשמים שהוא מושיענו והוא יושיענו אזי מובטח לך שעניך מדמעה - שתחדלי לבכות לגמרי כי עי"ז תקרב הגאולה. ועל דרך זה יתפרש גם סיום הכתוב שהוא נותן טעם למה שאמר בתחילתו, מנעי קולך מבכי כי יש תקווה לאחרייתך, וממילא אין מקום לבכות בקול ומתוך ייאוש והרגשת אובדן, וע"י ההתחזקות באמונה בגאולה, יתקיים כך שיחדלו עניך מדמעה לגמרי כי תהיה הגאולה ממש וישבו בנים לגבולם.

כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, וזכור יזכור את כל הטובות אשר גמל עמו צורו וקונו מעודו ועד היום הזה, ובוודאי מי שעד הנה עזר לו ברחמיו המרובים ולא עזבו גם לא נמש אותו ולא ימוש אותו ח"ו.

תוספת מרובה על זה כתב עוד הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע בספרו 'דמעת העשוקים' על איכה (אי"ר פתיחתא לג) לבאר מה שנאמר (ירמיה לא יד-טז) 'קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו, כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך נאום ה' וישבו מארץ אויב, ויש תקוה לאחרייתך נאום ה' וישבו בנים לגבולם', שלכאורה ג' תמיהות יש כאן. א. מדוע כפל בלשונו לאמור מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה, שלכאורה עניין אחד הוא לחדול מבכי, ומה צורך יש באריכות ולכפול דבריו. ב. מהו שאמר מנעי קולך מבכי, והרי היה די לומר 'מנעי מבכי'. ג. לכאורה אומרו 'ישבו בנים לגבולם' אינו מדוקדק כל כך, אלא היה צריך לומר 'ויש תקוה לאחרייתך וישבו בנים' בלשון עתיד.

של זעקה גדולה ומרה 'עד מאוד'... כי גם בצרה הגדולה ביותר שניתן להעלות על הדעת אינו מאבד עשתונותו ורוח החיים שבו 'עד מאוד', בידעו שאביו שבשמים הוא שהביא עליו את הצרה הגדולה, ואין זה אלא לטובתו האמיתית...

ובזה יתפרש מה שאמר דוד מלכא משיחא 'את חוקיך אשמור אל תעזבני עד מאד' (תהילים קיט ח), שביקש - אל תעזבני ותיטול ממנו את האמונה בך עד שארגיש שהצרה גדולה עד מאד...

מאמר יקר אמר איש צדיק נשגב לרמזו בטעם שנברא העולם בדמות 'כדור' ולא בצורת 'ריבוע', ללמדנו כי אין מציאות של עק וועלט... אין מצב של 'סוף העולם'... גם בצרה הגדולה ביותר לא 'נגמר' העולם...

ד. וכך כתב הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע על הפסוק בפרשתו (ב ז) 'כי ה' אלוקיך ברכך בכל מעשה ידך ידע לכתך את המדבר הגדול הזה וגו', וז"ל, הנה הפרשה הזאת קריאתה תמיד בט' ימים שאחר ר"ח אב עד ט' בו, ומרמז הפסוק בכמה עניינים, להזכיר את אשר עברנו ממקום למקום וה' אלוקיני היה עמנו להורות הגם שכשאנו עוברים בין המצרים ומר"ח אב עד ט' בו - כי לא יטוש ה' את עמו ונחלתו, וכמו שהולכינו במדבר בארץ לא עבר איש, 'זה' הולך לפניהם' וגו' כן בימים הללו אשר נקראים גם כן מדבר וגי' צלמות וכו'.

ה. הרה"ק ה'אמרי ברוך' זי"ע מביא 'סגולה מפי צדיקים מפורסמים, אשר בעת צרה ר"ל יזכור האדם לעצמו את אשר כבר עבר עליו כזאת וכזאת, והשי"ת ברב רחמיו היה לו למגן ומושיע, אם כן בודאי גם כעת יוציאהו מצרה לרוחה, ותתחזק נפשו בבטחונו וישועתו קרובה לבוא'. ועפי"ז מבאר מה שנאמר בסוף פרשתו (ג כא-כב) 'ואת יהושע ציויתי בעת ההיא לאמור עיניך הרואות את כל אשר עשה ה' אלוקיכם לשני המלכים האלה כן יעשה ה' לכל הממלכות אשר אתה עובר שמה, לא תיראום כי ה' אלוקיכם הוא הנלחם לכם', שחשש משה שמא ירך לב יהושע והעם בראותם ל"א מלכים גדולים ויפלו לעצבות, ושוב לא תשרה עימם השכינה, וממילא לא ינצחו במלחמה ולא יוכלו לכבוש את הארץ, על כן אמר לו בעת ההיא, שאם בבואך לארץ ישראל יכנס פחד בלבבך אזי תאמר לעצמך 'עיניך הרואות את כל אשר עשה ה' אלוקיכם לשני המלכים האלה, ותזכיר לעצמך היאך הקב"ה כבר הושיע אותנו מידי מלכים גדולים ועצומים, ובה תתחזק בטחונך ש'כן יעשה ה' לכל הממלכות אשר אתה עובר שמה' ושוב 'לא תיראום', ועי"ז יהיה ה' בעזרך.

ואף זה ללמד על הכלל, שהמתחזק באמונה בעת ההסתר יזכה ל'גאולה' פרטית ולישועת ה' במהרה, וכבר אמרו חז"ל 'בזכות האמונה עתידים להיגאל'.¹ ואדרבה, יקיים בעצמו 'קומי רוני בלילה' (איכה ב יט) - בתוך עמקי הלילה והחושך התחזק בתקווה טובה, וממילא יתמלא כבר מעתה בשמחה ורינה, עד שיהא אצלו 'רוני בלילה' במקום אשר 'יבכה בלילה'.²

וכך פירש המלבי"ם מה שנאמר (תהלים מב ח-ט) 'תהום אל תהום קורא לקול צינורך כל משברריך וגליך עלי עברו, יומם יצוה ה' חסדו וגו', וכבר פירש רש"י ש'תהום' הוא משל על הצרות, ו'תהום אל תהום' קורא היינו צרה קוראה לחברתה, וביאר המלבי"ם 'שבעת שבאו עלי צרות גדולות היה זה אצלי אות ומופת שתעשה לי ניסים ונפלאות גדולות וכו' ויציר (מלשון ציור ומשל, וכלומר שהכתוב אומר בלשון

דמיון) כי בעת נשמעו הקולות האלה קולות מים רבים אדירים תהומות ומשברים שמע כי צעקו בקולם והודיעו תיכף כי חסד ה' מוכן לבוא, וכי זה סימן כי יצוה ה' חסדו לנוסם ניסים ונפלאות ואותות ומופתים, וזהו שאמר ששמעתי אז שתהום האחד קרא לתהום האחר לאמור יומם יצוה ה' חסדו. והוסיף המלבי"ם לפרש בזה גם המשך הפסוק 'ובלילה שירה עמי תפילה לא-ל חיי, כי גם בעת הצרות כשעוד היה חושך ולילה כבר אז היה שירה עמי - 'שכבר שרתי שיר החסד והתפללתי עליו תפילה לא-ל חיי, כי בהנשא התהומות והמשברים ידעתי שיבוא החסד אחריהם', וכבר מעכשיו היה שר ומשבת על כל החסד אשר עתיד הקב"ה לעשות עימו.

והדברים שייכים ביותר בימים אלו ימי האבל על חורבן בית מקשנו ותפארתנו, ששורש ומקור

1. ומעניין לעניין באותו עניין, בא וראה שכרם של המצדיקים עליהם את הדין ומקבלים אותו באהבה, וכמובא במדרש (איכ"ר א, מט) על מרים בת בייתוס הנחתום שנשבתה לבין הגויים בעכו ופדו אותה מידיהם ואף קנו לה 'חלוק' שיהא לה בגד ללבוש, וירדה לחוף הים לשטוף אותו לכבסו והגיע גל אחד ושטפה ו'נטל' עמו את הבגד למצולות ים, שוב קנו לה חלוק אחר, וגם הוא נשטף בין הגלים, וכשרצו לקנות לה בגד שלישי אמרה להם 'הניחו לו לגבאי שיגבה את חובו, כיון שצדקה עליה את הדין רמז הקב"ה לים והוציא לה פְּלִיָּה'.³

כעין זה ממש איתא גם ב'ירושלמי' (שבת פט"ז ה"ז) 'מעשה שנפלה דליקה בחצר יוסי בן סימאי בשיחין וירדו בני קוצרה (אנשי השר) של ציפורין לכבות ולא הניח להן. אמר להן הניחו לגבאי שיגבה חובו. מיד קשר עליו הענן וכיבהו'.⁴

כבר הבאנו מה שכתבו רבותינו בעלי התוס' (מושב זקנים ויקרא יט טו) שבאותה שעה שיהודי מצדיק עליו את הדין הקב"ה מתפאר על מלאכי השרת. וכזאת מצינו ב'ילקוט שמעוני' (במדבר רמז תשפז) בעניין מיתתו של אהרן הכהן ש'היה משה מתבייש לומר לאהרן הגיע זמנו ליפטר מן העולם וכו', אמר ליה, אהרן אחי אם יאמר לך הקב"ה לאחר מאה שנה שתמות מה תאמר, אמר ליה, צדיק הדיין, ואם יאמר לך היום מה תאמר לו, אמר ליה צדיק הדיין נאמן הוא עלי, אמר ליה הואיל וקבלת עליך נעלה לראש ההר שכן אמר לי הקב"ה. היה אהרן הולך אחריו כשה לטבח יובל (מלשה"כ ישעיה נג ז) אמר הקב"ה למלאכי השרת, הייתם תמהים על יצחק כשעלה על המזבח ולא סרב, בואו וראו את הגדול הולך אחר אחיו הקטן לקבל מיתה'.⁵

2. הסכת ושמע לדבריו הנפלאים של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (מחנה ישראל פכ"ו) וז"ל, עוד צריך האדם לידע שעיקר טובה השלמה העתידה בימי הגאולה יהיה מגיע לכל אחד ואחד לפי גדר האמונה וההתחזקות שהיה לו בהקב"ה בעת הגלות בין העכו"ם, שאם רפה ידו אז חס ושלומו מתבזבז על ידי זה שולחנו לעתיד לבוא, וכמו שאמרו רז"ל על הפסוק (זכריה ד י) 'מי בז ליום קטנות', מי גרם לצדיקים שיתבזבו שולחנם לעתיד לבוא, קטנות אמונה שהיתה בהם שלא האמינו בו. אבל אם הייתה אמונתו שלמה בה, והתבונן תמיד בכל העניינים שאירעו לו שבוודאי עושה הקב"ה עמו זה לטובה - יתרומם עבור זה מדרגתו מאד מאד לעתיד לבוא, ויהיה שולחנו שלם ממולא כל טוב.

3. הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע דרוש דרש בדרך רמז בהאמור בפרשתן (ג טו) 'ולמכיר נתתי את הגלעד', שלכן לא נכתבו 'נקודות' בספר התורה, כדי שנוכל לדרוש את פסוקי התורה כפי הצורך. וכך יש לדרוש כאן, 'ולמפיר' בניקוד פת"ח, הקב"ה אומר, סימן זה נתתי להכיר על ידו האם האדם מאמין ומכיר בהנהגת ה', והוא - השמחה, כי המכיר בהנהגת ה' יודע כי מאתו לא תצא הרעות, והכל לטוב, ומה יש לו לדאוג ולהתעצב ממקרה פלוני וממעשה אלמוני, הרי בכל מאורע יש לקוב"ה חשבון על מה אירע ומדוע אירע. וזהו 'ולמפיר, נתתי את הגלעד', השמחה והגילה הם עדים נאמנים שהוא מכיר את הקב"ה.

באר הפרשה - פרשת דברים

בחורבן נגרם מחסרון האמונה של אותה 'בנייה בלילה'^ט, וכדאיתא בגמ' (תענית כט.), 'כתיב (במדבר יד א) 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא', אמר רבה אמר רבי יוחנן אותו היום תשעה באב היה, אמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם, ואני קובע לכם בכיה לדורות'. ואם זו סיבת ה'חורבן', הרי מעיקרי ה'תיקון' הוא ההתחזקות באמונה בהקב"ה אבינו אב הרחמן השוקד בכל עת ובכל שעה על טובתנו, ושלא לבכות בכיה של חנם. ואף שעבודת ההתחזקות באמונה היא עבודת החיים, ואין לך רגע ורגע שאינו מחויב להשריש בעצמו אמונת אומן בהקב"ה, אך בימים אלו שאנו מתאבלים על החורבן ששורשו 'בכיה של חנם' אזי צריכים אנו ביותר להעמיק בטחוננו בא-ל הטוב.

ואל תשיבני, וכי לבנייתי תקרא 'בכיה של חנם', הרי מצבי קשה מנשוא, הסתיר ה' פניו ממני, כי באמת חנם חנם תיחשב בכייתך, שהרי גם בני ישראל היו באותה שעה 'בלילה ההוא' - בזמן נסיון והסתרה, ומ"מ אמרו חז"ל על מצב כזה שהוא 'בכיה של חנם', והיינו מעמא כי הקב"ה מנהיג עולמו בחסד וברחמים, ועינו פקוחה על כל בריותיו בכל עת ובכל שעה, ואף בשעה שאין נראה כן בעיני בשר, הרי אנו 'מאמינים

ברוגו רחם תזכור - תוקף האהבה בשעת ה'חורבן' והדין בפרשתן (א כז), 'ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים וגו', ואמרו חז"ל (עי' במ"ד פז ב) שעל כך נאמר (ירמיה יב ח) 'נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה', ומבאר הרמ"ק ה'שפת אמת' (תרמ"ב ד"ה בפסוק בשנאת) 'כי הקב"ה חשב לטובתינו, ועל ידי שאמרו בשנאת נהפך ח"ו לשנאה'. ב' יסודות נאמנים נאמרו בדבריו הקצרים. א. כל מעשי הקב"ה אינם אלא לטובה, ואף אם ח"ו אין אנו זוכים לראות זאת בעיני הברש, עדיין עלינו להתחזק באמונה שהקב"ה חפץ להיטיב לנו, ומפי עליון לא תצא הרעה, פעמים שנזכה לראות זאת מיד כיצד הרעה היא ההכנה לברכה, ופעמים שיתגלה רק לאחר זמן". ב. עד כמה חמור בעיני המקום אותה מחשבת פיגול של 'בשנאת ה' אותנו'...

ט. הגה"ק ה'בית הלוי' זי"ע (פר' בא ד"ה הנה במדרש) מאריך מאוד לבאר בסיבות חורבן בית הראשון והשני, ותוכן דבריו, שבית הראשון היה בו חטא עבודה זרה, לעומת זאת שורש החטא וסיבת חורבן הבית השני הוא משום חסרון האמונה ובפרט בתורה שבע"פ ושע"ז נגרם שנאת חנם (עיי"ש), ומוכיח שם 'שחטא המינות וחסרון האמונה קשה הרבה יותר מן החטא של ע"ז', ועל כן גלות בבל שלאחר חורבן הבית הראשון נמשכה רק שבעים שנה, וגם לא מצינו שהיו הבבלים משתעבדים בהם בעבודה קשה, לעומת זאת הגלות הזו ארוכה היא כ"כ הרבה שנים ועדיין לא נושענו, גם גויי הארצות הכבידו עלינו עולם בגזירות קשות ואכזריות. ומסיים שם בזה"ל, ומשום הכי קודם הגאולה יתגבר שנית היצה"ר של הכפירה ובפרט בתורה שבע"פ ובדברי החכמים ויסבלו ממנו ישראל הרבה, והוא כדי לתקן אותו החטא שבעבורו נחרב הבית, ומי אשר ישאר שלם באמונתו יזכה לגאולה. עכ"ל. ובזה מבאר מה דאיתא בגמ' (מכות כד.) 'בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר (חבקוק ב ד) וצדיק באמונתו יחיה', כי אותה נבואה נאמרה על ביאת המשיח, וכדכתיב שם (פסוק ג) 'כי עוד חזון למועד וכו' אם יתמהמה חכה לו', ועל כך סיים באומרו 'וצדיק באמונתו יחיה' - 'מי שישאר חזק ושלם באמונתו אז צדיק יקרא לו יחיה'.

י. וכה ביארו בלשון הכתוב (תהילים פב ה) 'לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו', כי זה הנוהג באמונה תמימה גם כשלא ידעו ולא יבינו, הרי 'בחשכה יתהלכו' - גם בעת החשכה יוכל 'להתהלך' ברוגע ובשלווה מבלי שיפול... לעומתו זה הרוצה 'להבין' כל דבר אזי בעת החושך לא יוכל להחזיק מעמד רח"ל, ומאיליו מתמוטט הוא...

יא. וכה ביאר הרמ"ק ה'דרכי תשובה' ממונקאטש זי"ע (תפארת בנין עמ' תריד) בלישנא דקרא בפרשתן (א יא) 'ה' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם', שהרי ידוע מה שאמרו חז"ל כי 'דיבור' הוא לשון קשה [וכמו שנאמר (בראשית מב ל) 'דיבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות'], ואילו 'אמירה' היא לשון רך, ואם כן מה שייך לומר 'ויברך אתכם כאשר דבר לכם', ולכאורה היה לו לומר כאשר אמר לכם. אלא, כי כנגד כל 'רעה' עתידה לבוא טובה גדולה, ועל דרך שנאמר (תהילים צ טו) 'שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה', וכיוצא בדבר אמר להם משה, שכאשר דבר לכם בדינים קשים כן יברך אתכם בריבוי הטובה.

עלינו עד מאוד', ולכאורה קשה היאך סיים בתוכחה ובדבר שאינו טוב, אף שקיי"ל לסיים בדבר טוב וניחומים, ומבאר בזה"ל (בתוספת קצת ביאור), מאי דכתיב כי אם מאוס מאסתנו אינה תוכחה [אלא] שכך ר"ל, וכי מאוס מאסתנו [בתמיהה, והלא] קצפת עלינו, כלומר לא היתה השנאה כ"כ שלא תשוב אלינו ותמאוס אותנו כמו הדבר המאוס שאין אדם רוצה בו כלל, אלא קצפת עלינו, ומי שקוצץ חוזר ומתרצה, עכ"ל, וכלומר, שעצם ה'קצף' מורה שהקב"ה מחבב אותנו ואוהב אותנו, אשר על כן מוכיח ומייסר להחזירנו לדרך הישר והטוב, כי אם היה מואס בנו ח"ו - היה מניח לנו לעשות ככל העולה על הלב לפי עצת היצר, כדבר שאין בו חפץ כלל"...

ואף בשעה הקשה לישראל, בזמן חורבן בית מקדשנו ותפארתנו עדיין לא סרה אהבתו ית', וכל אותנו עונש היה ברחמים גדולים, וכמו שכתב בספר 'אגרת הטיוול' (להגה"ק רבי חיים אחי המהר"ל מפראג, אות א) כי בכל 'מגילת איכה' לא נזכר שם 'אלוקים' המורה על מידת הדין אלא רק שם הוי"ה שהוא שורש הרחמים, ומבאר מעם הדבר 'להודיע כי ברוגז רחם יזכור כי לא בשטף חמה ישפוט עמו'י, והיינו שכל הצרות אינם אלא ב'רחמים' ולא על ידי דין ורוגז ח"ו"י.

ואדרבה דייקא בשעה שהקב"ה מביא ייסורים על האדם והוא נמצא בשפל המצב או אז

זבזה פירש בספר 'אזור אליהו' (להגה"צ רבי אליהו לערמן אבד"ק וויסקיט, מתלמידי הרה"ק מקאצק) את הכתוב בהפטרה לשבת חזון (ישעיה א ב-ג) 'בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי, ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן', וז"ל, כי כל עסקו של השי"ת הוא לבנות טובות לבני ישראל, אך קודם ההטבה נראה לפעמים ההיפך, כי בן דרכו יתברך בכדי שעל ידי זה יהיה ההטבה על צד היותר טוב"י, ואיש אשר לא יבין את זאת דומה בדעתו שהשי"ת עושה לו רע ח"ו, אבל באמת לא כן הוא, וזה בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי, כלומר והם תולין היסורים שלהם בי, שאני רוצה ח"ו לייסרן, ידע שור קונהו וכו' היינו שאפילו בעל השור ובעל החמור רוצים בטובות בהמתם והבהמות יודעים מזה. עכ"ל. וכלומר שהנביא מוכיחם איכבה יעלה בדעתכם שהקב"ה עושה לכם רע ח"ו, והרי אפילו שור וחמור יודעים ומכירים בבעליהם שרוצים רק להיטיב להם, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר אלף פעמים שכל עסקיו של הקב"ה אינם אלא להטיב לבניו אהוביו.

ובאמת, כל הייסורים אינם אלא לגודל אהבת ה' לבניו ובכדי להחזירם למוטב, וכדכתיב (להלן ה ה) 'כאשר ייסר איש את בנו כן ה' אלוךך מייסרך', וכמו שביאר רבינו יונה (ברכות נב: מדה"ר) המעם שסיים ירמיה את מגילת 'איכה' באומרו 'כי אם מאוס מאסתנו קצפת

יב. ומן העניין להביא מה שכתב הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (בפרשתו, שנה ראשונה) וז"ל, ולכן חודש זה נקרא אב שהוא עתיד להיות אב לכל חדשים, מאחר שנעשו בו רעות מוכרח שיהיו בו טובות מרובות יותר מכל חדשים, על דרך מה שאמר הכתוב (תהילים צ טו) 'שמחנו כימות עניתנו', עכ"ל. והרי ש'זמן' שנעשו בו רעות סימן הוא על הטובות העתידים להתרחש באותה תקופת השנה, וכן על דרך זה גם ב'נפש', שהצרות הגדולות הבאות על האדם הם סימן טוב לניסים ונפלאות העתידים לבוא עליו.

יג. משל למה הדבר דומה, לאחד אשר נתגלה בגופו מחלה קשה רח"ל, שכל זמן אשר הרופא מזהירו לבל יאכל מאכל פלוני ופלוני, ואף מודיע לו שעליו לעבור סדרת טיפולים קשים לגוף ולנפש הרי זה מוכיח שעדיין יש תקווה... אך אם הרופא 'מבשר' לו שיכול לעשות כטוב בעיניו ולהלך היכן שיחפוץ בתקופה הקרובה אין לך ראייה גדולה מזו על מצבו הנואש... כך כל זמן שהקב"ה מייסר את בני ישראל הרי מורה בעליל שלא נתייאש מהם ח"ו... יד. ורמז זאת הרה"ק ה'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע (פנחס ד"ה למה) בעצם זמן החורבן בתשעה לחודש, כי איתא בספרי המקובלים בצורת האות ט' שראשה כפוף לתוכה, ולרמז כי 'טובא גניז בגויה', כלומר שאף כשאין רואים את הטובה, אך האמת היא שטובה גדולה טמונה וגנוזה בתוכה, ועל כן 'קרא עלי מועד' ביום התשיעי לחודש ללמד על ריבוי הטובה שפעל הקב"ה בתוך החורבן הנורא.

טו. הרה"ק מהר"ש מבאבוב (השני) זי"ע נשא משלו לאב שיצא עם בנו לדרך ארוכה בין ההרים, והנה מבחין האב שניתק סלע מראש ההר, ועוד כמעט רגע תפגע האבן בבנו ותמחצנו תחתיה רח"ל, על כן קפץ האב והעמיד עצמו באמצע - באמרו מוטב יכנס הסלע בי ולא בבני. כך הקב"ה שפך חמתו על עצים ואבנים מרוב אהבתו לבניו. ורמז לדבר מזל אב אריה, שהנה אריה רומז על 'מידת החסד' (כמבאר בספרים) וזהו 'מזל אב אריה' שהאב נוהג כארי

באר הפרשה - פרשת דברים

מתעוררת חיבה עזה ויתירה^{טז}, וכמו שכתב הרה"ק 'על דרך שנשאלתי האוהב ישראל' זי"ע (לשבת חנון) 'לא אחת לבאר המדרש דאיתא שם לא היה יום מועד ליהושע (עיי"ש). אמנם בשום שכל והערת לב' יש לומר בזה כי

– בחסד וברחמים, אלא שהחסד היה בהסתר, וכמו שכתב הרה"ק 'הקדושת לוי' זי"ע (ד"ה דב) לפרש את הפסוק (איכה ג י) 'דב אורב הוא לי ארי במסתרים' שכלפי חוץ היה נראה הקב"ה בעת החורבן כדב אורב, אך במסתרים – בפנימיות הנהגת הבורא הייתה הנהגתו מבחי' ארי, שהמטרה הייתה מקשה אחת של חסד ורחמים (עיי"ש).
טז. כעין זה פירש הגר"א מווילנא זי"ע (שיח יצחק בסידור אשי ישראל, ומקורו מפ"י הגר"א שה"ש א טז) בלשון התפילה 'אהבה רבה אהבתנו ה' אלוקינו חמלה גדולה ויתירה חמלת עלינו', שאהבה רבה אהבתנו היינו בימי האבות ובזמן יציאת מצרים, ולאחר שחטאו בעגל חמלה חמל עלינו, ולא עוד אלא שהיא גדולה ויתירה מאהבתו הראשונה, וכלשונו 'שהשפעת עלינו עוד יותר טובה מבראשונה וכו' להיות שוכן בינינו שלא היה לנו מקודם'.

מעין הדברים כתב הרה"ק 'השם משמואל' זי"ע (נח תער"ד ד"ה בספר יצירה) שבתוך ה'נפילה' טמון ומכוסה הישועה, ומדייק בזה לשון הכתוב (מיכה ז ח) 'כי נפלתי קמתי', שלא נאמר 'אחרי נפלתי קמתי' אלא 'כי נפלתי', וכלשונו, שהקימה איננה דבר נפרד לגמרי מהנפילה, אלא שבנפילה עצמה טמונה ומכוסה בה הקימה. וכמו שבכלל כך גם בפרט, אשר בנפילת הפרט גם כן טמון בה עניין קימה, והמשכיל על דבר טוב יריח תיכף בנפילה את הקימה העתידה. עכ"ל.
באמת אמרו, כי אין לנו להמשיך הלאה בקריאת ה'גליון', אלא צריך לעשות הפסקה ליתן רווח להתבונן בדבריו המחזקים כל ברכיים כושלות בכל העניינים, איש איש בנגעו ומכאובו – איש איש ונפילתו, יחזור וישנן דבריו הקדושים שבנפילה עצמה טמונה ומכוסה בה הקימה, וממילא אתה בן אדם, מה לך כי תיפול רוחך בקרבך, והרי בתוך כל הקושי ו'הנפילה' הקב"ה מחכה עליך ומסייע לך לקום, ולא עוד אלא שבתוככי הנפילה נמצא כל יסוד הבניין החדש... ידוע מה שאמרו חז"ל (אסת"ר פתיחתא יא) שבתשעה באב נולד משיח, ורמזו לה הרה"ק מסטרעליסק זי"ע בלשון הפסוק (תהילים לו) 'כי רגע באפו חיים ברצונו', שאין לך 'רגע באפו' יותר מתשעה באב בו כעס הקב"ה על ישראל והשליך משמים ארץ תפארת ישראל, אך באותה שעה כבר 'חיים ברצונו' – שניתן חיים וחיות למשיח בן דוד הנקרא 'חיים' (אוה"ח להלן טו ז). ובדרך זה מבאר גם מה שנאמר (איכה ג א) 'אני הגבר ראה עני בשבט עברתו', כי 'עני' מרמז על מלך המשיח שעתיד להתגלות כ'עני ורוכב על חמור' (זכריה ט ט; סנהדרין צח). וראה הנביא את לידתו באותו היום בו הוכינו 'בשבט עברתו'. ונתבאר בספה"ק טעמו של דבר להולדת משיח צדקנו דייקא ביום המר והנמהר, שהיה זה להורות לבני ישראל ש'עדיין חביבותא היא גבן' (שבת פח:), שלמרות כל מה שעשו וכל העונש שבא אליהם עדיין לא סרה אהבתו ח"ו, ואדרבה לית נהורא אלא מגו חשוכא, ואותו חושך ענן וערפל נורא של חורבן הבית הוא המצמיח קרן ישועה, וככל שיתרבו הצרות הרי זה מורה על האהבה העזה ועל ריבוי ההכנה להביא את הטובה הגדולה שאין למעלה הימנה.

וכך גם ביארו במה שנאמר (איכה ב ח) 'חשב ה' להשחית חומת בת ציון ולהחריב בית המקדש כבר 'נטה קו הבניין' לביהמ"ק השלישי שיבנה במהרה בימינו, וכמו שאמרו חז"ל (ב"ב ג:), 'לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחרית'. וללמד לכלל ולפרט בעת 'חורבן' כל אחד ואחד לפי עניינו בגשם וברוח, שלא יתייאש ולא יפול ברוחו ח"ו, אלא ידע נאמנה שבאותו הזמן כבר מכינים בשמים את יסודות 'הבניין' החדש אשר גדול יהיה כבודו מהבית הקודם...

יז. חיזוק נפלא כתב הרה"ק 'הנתיבות שלום' זי"ע (מכתבי קודש עמ' קמח) 'מה שהאיר השי"ת לי ברוב חסדיו בעידן עקתא שבאו מים עד נפש, כי מבשרי אחזה למתעמק באהבת האב לבן בג' אופנים'. ומבאר כי המדרגה הנמוכה היא בשעה שהבן נמצא על יד האב ומשתעשע עמו ונותן לו מתנה לגודל אהבתו. ב. בשעה שנתרחק הבן ואין לאב יכולת לראותו ולהשתעשע עמו וליבו נמס ברוב געגועים. ג. 'אך למעלה מכל זה הוא בעת שרופא צריך לעשות ניתוח לבנו להציל את חייו, והאב הרחמן צריך להחזיקו בידיו בכל כוחותיו שלא יאבק עם הרופא ויפריע אותו מלנתחו, או שאין ברירה והאב בעצמו צריך לנתחו ולשפוך דמו כמים, אין לתאר במילים את האהבה הבעורת בלב אב זה, לבו מתפוצץ מרוב אהבה וכלפי חוץ רואים את מעשה אכזריות מצד האב'. ומסיים בזה"ל, אבינו אב הרחמן, הרחמנות והאהבה שלו היא למעלה מכל השגה אנושית, וכשצריך לנהוג עם הפרט או עם הכלל במדת הדין אין לתאר את האהבה דווקא בשעה שמדת הדין ר"ל מתגברת. עכ"ל.

והיסורין מתוך אהבה. ולכן כתיב (ב'הפמרה/ ישעיה א יח) 'לכו נא ונוכחה יאמר ה' אם יהיו חטאיכם כשנים וכו', פירוש על ידי קבלת התוכחה יתלבנו החטאים. עכ"ל.

נותן לחם לכל בשר - פרנסה מן השמים

בפרשתן (א לב), 'ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלוֹקֵיכֶם', וביאר הרה"ק מסטרעטין זי"ע (דגל מחנה יהודה, השמשות, ד"ה פר' דברים), כי בא לרמוז למי שתולה סיבת פרנסתו בעסק אשר הוא עוסק, אנא, פקח עיניך וראה כי טעות גדולה בידך, שהרי באמת, לא העסק מפרנס האדם אלא הקב"ה. למשל, אם הוא מחזיק את ה'ראנדי' (חכירות בית המזיגה מהפריץ) והוא חושב שדייקא מ'בית מזיגה' זה תבוא פרנסתו, הרי שאם ביום מן הימים יקחו ממנו זה העסק - כי בא 'מוסר' והלשין עליו אצל הפריץ, וכיו"ב, יאבד הלה את עשתונותיו, ויחשוב כי אפסה תקוותו, וכל זה בא לו מחמת שתולה סיבת פרנסתו בעסק אשר עוסק. אך המאמין יודע כי לא העסק מפרנסו אלא הבורא יתב"ש הון ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כינים, ואין מעצור לה' להושיע ולהזמין לו פרנסתו ממקום אחר טוב יותר מזה הראשון¹⁰.

וזה פירוש הכתוב ודבר הזה, החושב כי דווקא מ'דבר זה' - מעסק ו'השתדלות' פלונית תבוא לו הפרנסה, סימן הוא שאינו מאמין בה' אלוֹקֵיכֶם. כי אם היה מאמין היה יודע ומכיר שהפרנסה בידי ה' היא, וכל ענין ההשתדלות אינו אלא חובה המוטלת על האדם כיון

בעת הפרידה מתעוררת אהבת רעים במלא תוקפה ועוזה, ובשעת חורבן הבית עת צאת בני ישראל לגלות המר והגמחר הזה נפרד כביכול קוב"ה מבניו על כן נתעורר אז אהבה עזה ועצומה ביניהם.

ואשרי האיש המתחזק באמונתו בשעת ה'הסתר' לדעת כי כל הבא עליו הוא מאבינו שבשמים לגודל אהבתו¹¹, וכמו שכתב עוד הרה"ק ה'שפת אמת' (הג"ל) שאם על ידי שאמרו 'בשנאת ה' אותנו' נהפך לשנאה ח"ו, הרי יש לנו ללמוד קל וחומר במידה טובה מרובה, גם עתה בגלותנו, מי שהקב"ה מייסרו והוא מתחזק באמונתו ואומר שהקב"ה מוכיחו לגודל 'אהבתו' כאב המייסר את בנו, כמו שנאמר (משלי ג יב) 'את אשר יאהב ה' יוכיח', עי"ז יתהפך באמת שיהיה מתוך אהבה עד שנמחלים לו כל עוונותיו. וזהו שנאמר (משלי י יב) על כל פשעים תכסה אהבה, שלכאורה אם אכן יש רוב פשעים כיצד תכסה אותם האהבה, אלא 'כשמקבלין התוכחה והעונשין והיסורין מתוך אהבה' אזי כל הפשעים נעלמים כלא היו, לגודל האהבה המתעוררת על ידי שאמר שכל 'פורענות' זו היא 'מאהבת ה' אותנו'.

ומזוסיף השפ"א וז"ל, וזה עיקר פירוש 'אוהב את התוכחות' (אבות ו ו) להאמין כי הוא מאהבה, כשיודעין שהמוכיח אוהב נאמן הוא מקבלין התוכחה. ועל ידי זה נהפך באמת לאהבה. ועל זה כתיב 'על כל פשעים תכסה אהבה', ואיך יכולין לבא לאהבה כשיש רוב פשעים, רק כשמקבלין התוכחה והעונשין

ובזה מבאר את דברי המדרש, כי אכן, אין לך מועד לישראל בתוקף אהבת ה' לבניו כיום תשעה באב בו הוצרך 'לנתח' אותם...

יח. וכך פירש הגה"צ רבי משה מידנער זי"ע בלשון הכתוב בפרשתן (ב ז) 'ה' אלוֹקֵיך עמך לא חסרת דבר', שכאשר יודע בליבו כי ה' אלוֹקֵי עמו שוב לא יחסר דבר, כי כלום חסר דבר בבית המלך (הובא בתורת אבות).

יט. וכפי שהמשיל הרה"ק מרוז'ין זי"ע ענין זה לעני ואביון שהיה נודד מעיר לעיר, בהגיעו לאחת הערים חיפש אוכל להחיות נפשו הרעבה, וישלחוהו אנשי העיר לבית פלוני שבעליו מכניס אורחים ומקבלם בסבר פנים יפות באכילה שתיה ולינה חנים אין כסף. ויבוא העני לבית בעל 'הכנסת האורחים', אמר לו בעה"ב, אכן כאן תקבל מאכל ומשתה ביד רחבה ונדיבה ככל אשר תאוה נפשך, אך כתנאי קודם למעשה תעבוד עבודת הבית למשך שעה ושעתיים, ולאחמ"כ תשבע נפשך במאכל ומשתה ביד רחבה ומלאה. כעבור כמה שעות שעבד בהם עבודה קשה ומייגעת פנה העני בשמחה אל בעה"ב, עתה שלם לי משכורתך, הראהו בעה"ב הכנס נא אל הבית הסמוך שם תקבל משכורתך, ואכן נתקבל שם העני בזרועות פתוחות בשמחה ובטוב לבב ובשפע אכילה ושתיה וכל הצטרכותו. תוך כדי אכילתו שמע העני שהאורחים היושבים לצדו משבחים בהתפעלות את טוב ליבו של המארח, על אשר מכניס אורחים בסבר פנים יפות והכל חנים אין כסף, כשמוע העני כן צעק אליהם במר נפשו, וכי לזה יקרא 'טוב לב', שמעביד בפרך את העניים ואח"כ עושה 'טובה' להאכילם, הגידו נא לי היכן ובמה עבדתם עד שזכיתם להיכנס לכאן לסעוד ליבכם במאכל ובמשתה, אף הם ענו כנגדו, איננו יודעים מה אתה סח, מי עובד בפרך ועבור מי עובד...

וכך נאמר בפרשתן (א יב) 'איכה אשא לבדי מרחכם משאכם וריבכם', וברש"י, 'משאכם - מלמד שהיו אפיקורסים'. וצריך ביאור, היכן מרומז בתיבת משאכם שהיו אפיקורסים, יש שביארו, כי אכן, המרגיש משאכם - שהמשא שלו הוא, שהוא נושא לבד את עול פרנסתו, את עול הרפואה, עול השידוכים, עול החינוך והנחת, עול הבית על כל צרכיו, ושאר הצטרפויותיו המרובים, ובעצמו נושא את משא צרותיו הקשה עליו מנשוא, הרגשה זו אפיקורסות גמורה היא, כי המאמין בה' יודע אל נכון שהקב"ה נושא על גביו כביכול אותו ואת כל חבילות צרותיו, ומה לו להתאונן כל כך, ישליך על ה' יהבו - משאו, והוא יכלכלהו^כ.

בזאת רמז הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (פר' צו, חוקת ועוד, בשם ה'אלשיך') בדברי הפטרה (לפרשתן, ישעי' א ג) 'ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו ישראל

שכך גזרה חכמתו יתברך - 'בזעת אפיך תאכל לחם' (בראשית ג יט), אך לא היא המביאה לאדם את הפרנסה^ק, שהיא באה מן השמים כפי הנקצב לו, ואינה תלויה בריבוי או מיעוט ההשתדלות^{כא}.

בפרשתן (ב ז), 'ידע לכתך את המדבר... ה' אלוקיך עמך לא חסרת דבר', ובמדרש, (בילקו"ש פר' דברים תתה, ד"ה כי ה"א) מהו ידע לכתך - הלזכך, לבלזכך, וצורך בפרנסתך, עכ"ל. וביארו בה צדיקים שבא לומר בזה, כי ה' יתברך יודע ועד כמה מתלכלך האדם ודעתו טרופה עליו במטרת הפרנסה, עד שראשו וליבו בל עמו. ומה יעשה האדם ויחיה - ה' אלוקיך עמך, יזכור תמיד את ה' האלוקים - כי הוא הזן ומפרנס, והוא הממלא לכל יציר נברא כל מחסורו, ואז אכן, מובטח הוא ש'לא חסרת דבר' (אמונה ופרנסה להרה"ק השומר אמונים זי"ע עמ' מט).

עד שהתבררו הדברים שעני זה נקלע בטעות לביתו של אדם אחר שניצל את תמימותו ואת חוסר ידיעתו היכן הוא משכן הכנסת האורחים, והלה העבידו בפרך על לא עוול בכפו.

ממעשה זה נלמד לשני הצדדים. א. שכל עבודתו ועמלו של העני לא הייתה עבור האוכל, אלא עבור ענין אחר לגמרי, שהרי אף כל היושבים לידו קיבלו מנתם מבעה"ב 'מכניס האורחים' אף בלא עבודתם תחילה. ב. שהאוכל שקיבל העני לא היה כלל תשלום בעד עבודת הפרך שעבד, שהרי אף אם לא היה עובד עבור בעה"ב שהעבידו חנים ג"כ היה מקבל מהמכניס אורחים את מנתו. והנמשל, על האדם לדעת שלא ההשתדלות מביאה לאדם את פרנסתו, וכל חובת ההשתדלות אינה כי אם גזירת המלך 'בזעת אפיך תאכל לחם', ועוד ידע שפרנסתו לא באה לו מחמת השתדלותו, ומעתה, מדוע נראה לו שלפי רוב השתדלותו תתרבה פרנסתו, בוודאי הכל יגיע אליו כמות שנקצב לו מן שמיא.

כ. משל למה הדבר דומה לאחד שנכנס לשדה, ולעיניו נתגלו מעשי פועלי השדה, שהם עומדים 'שנים שנים' - אחד חופר בור וחברו ממלא אותו בעפר, ומשם לבור נוסף, וחוזר חלילה. תמה האיש עד מאד, מדוע עמלים הם להבל ולריק, בחפירה וכיסוי, הסביר לו אחד הפועלים, שבכל יום פועלים המה שלושה שלושה יחדיו, האחד חופר בור, השני מכניס אל תוך הגומא גרעיני זרע ממנו יצמח אילן רב פארות, ומיד מכסה השלישי אחריו בעפר. משבאנו היום אל השדה ראינו שזה האמצעי אשר תפקידו להכניס את הזרעים - איננו, אך האם משום כן יתבטלו האחרים מעבודתם... וכל בר דעת מבין עד כמה גדלה טיפשותם לעבוד לריק, צא תאמר, במה נשתנה מי שנראה לו שאפשר לו לדאוג לפרנסה ומזונות בכוחות עצמו, ואינו יודע שיש כאן שותף - הקב"ה, שאם פועלים בלתו, אין כאן כי אם עבודה ויגיעה רבה להבל ולריק.

כא. אבל, צריך להאמין באמת ולא שיאמר בפיו שמאמין הוא ומעשיו מוכיחים להיפך... מעשה באחד שהוכיח את רעהו המשמש לפרנסתו כ'מזמר ומשורר' בשמחות, מדוע הינך מחזיק ברשותך מה'כלים האסורים', השיב לו הלה, איני עושה זאת רק לצרכי פרנסה... חזר האיש ואמר לו, דע לך כי עומד אני בעז"ה להשיא בקרוב את בני החתן וחשבתי לשכור אותך להנעים את השמחה, אבל 'לא יעשה כן במקומנו' להזמין מי שברשותו כלי כזה, ועוד רבים אחרים נוהגים כמוני, ונמצאת מפסיד הרבה, ואם כן, מצד 'פרנסה' עדיף לך לעזוב כלי זה, השיב לו ה'משורר', נו, פרנסה מן השמים היא... ראה באיזה 'סתירה' ואיזו 'חוכא ואיטולולא' חי האיש, מצד אחד פורץ גדר לצורך פרנסה ובפיו מכריז כי מאמין הוא שהכל מן השמים... והרבה יש לנו להיזהר שלא להידמות לו, כל אחד בעניינו שלו.

כב. מעשה בעני שהיה מהלך בצידי הדרכים כשתרמילו על גבו, עבר לידו אחד העשירים כשהוא נוסע במרכבתו ההדורה, וראה את ההלך עייף ויגע מעמל הדרך והמשא, לכן קראו לעלות על עגלתו, והנה הוא רואה שאף

בין אדם לחברו - אהבת ישראל, הרחק מהמחלוקת
 בפרשתן (א יב), 'איכה אשא לבדי מרחכם משאכם
 וריבכם', ומבאר הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע
 (ר"ה או יאמר איכה) שמשנה רבינו אמר להם לבני ישראל
 מה שתלוי בעסק החורבן והגאולה אנכי לבדי אשא
 זאת. ועליכם אינו מוטל אלא לתקן את הריב והמחלוקת
 ושנאת חנם שבכם²¹, וזהו אומרו 'מרחכם משאכם
 וריבכם', שעליכם מוטל מירחה ומשא קודש לתקן את
 ריבכם ושנאת חנם, ואז במהרה יבוא הגאול²².

ובך איתא ב'תנא דבי אליהו' (רבא כח) אמר להם הקב"ה
 לישראל בני אהובי... ומה אני מבקש מכם, אלא
 שתהיו אוהבין²³ זה את זה ויהיו מכבדין זה את זה²⁴...

איתא בגמרא (יומא ט): 'ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה
 קיצם, אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה
 קיצם', ונתבאר בראשונים (תוס' הרא"ש ועוד), שבחורבן

לא ידע עמי לא התבונן, בדברים אלו מוכיח הנביא
 את בני ישראל מדוע לא התבוננו מי מפרנסם וממלא
 כל מחסורם, ולכאורה צריך ביאור, בשלמא טענה
 הראשונה - ידע שור קונהו, טענה היא - מדוע השור
 יודע מיהו בעליו, ואילו בני ישראל אינם מכירים בצורם
 וקונם, שהוא בורא ומנהיג את כל הברואים. אבל
 המענה הב' - וחמור אבוס בעליו, מה טענה היא זו
 על בני ישראל שאינם יודעים היכן מונח מאכלם, וכי
 מנין להם לדעת היכן מונח מאכלם ושתייתם. אלא,
 כך ביאורו של מקרא, החמור אינו דואג על אבוסו כי
 הוא יודע שבעליו יספק כל מחסורו, כיו"ב בא הנביא
 בטענה לבני ישראל, מדוע הנכם דואגים על פרנסתכם,
 במאכל ומשתה, וכל מחסורכם, ואינכם סומכים על ה'
 - הזן את העולם כולו, ומי שהאמונה מושרשת בלבו,
 יודע אל נכון שאין כל סיבה לדאוג דאגת הפרנסה
 הניתנת לו ממילא ע"י הקב"ה.

בשהותו על העגלה ממשיך ההלך לישא את משאו הכבד על גבו - וכל גופו כואב מטורח המשא, תמה העשיר
 בפניו - מדוע לא יניח מע"כ את תרמילו וחבילתו הכבדה על קרקע העגלה, ויען המסכן, וכי לא די בכך שהנני
 מטריח את מע"כ לשאת אותי מרחק גדול כזה, האם יש צדק בכך - שאעמיס גם את משאי על עגלתך, אין זה
 אלא מן היושר שהעגלה תישא רק אותי, ואילו את המשא הכבד אשא בעצמי... נצטחק העשיר, ואמר, שוטה
 שכמותך, וכי כעת אין עגלתי נושאת אותך ואת תרמילך גם יחד, אינך מועיל במאומה בנשיאת המשא בעצמך,
 מדוע תתייגע לריק להחזיק המשא עליך.

כיו"ב, אדם הדואג - שאינו משליך כל יהבו על ה', בחשבו - לא אטריח כל כך את הבורא - אלא אשא בעצמי
 חלק מדאגותי, ובזה אסייע לבורא כביכול לישא אותי... הרי זה שוטה גמור... כאותו הלך שחושב שמיקל מעל גבי
 העגלה, הרי אף לדברך - עדיין אתה וכל משאך נמצאים כביכול על הקב"ה, ומדוע תיגע לריק בדאגות מיותרות...
 (כע"ז בח"ח עה"ת בשלח, עמוד קה).

כג. איתא מהרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בליקוטי הרי"ם בין המצרים) וז"ל. יש לייגע עצמו בימים הללו, להפטר
 משנאת חנם. והיינו מה שעינו רעה בשל אחרים. ואפילו מי שאין לו עין טובה על כל אחד זה הוא שנאת חנם.
 וכל שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו (ירושלמי יומא, א א), וטוב עין הוא יבורך - ובזה יבנה הבית.
 כד. אחד מחמישה דברים שאירעו את אבותינו ביי"ז בתמוז 'נשתברו הלוחות', ורמזו יש בזה כי 'שני לוחות' היו
 מחולקים א' לענייני בין אדם למקום כ'אנכי' ו'לא יהיה לך', והב' לבין אדם לחברו כ'לא תרצח' ו'לא תגנוב'. וזהו
 'נשתברו הלוחות', שחילקו ביניהם, וקיימו רק את חלק התורה שבין אדם למקום, ואילו בבין אדם לחברו זלזלו לגמרי...
 רמז לדבר מצינו בדברי המדרש (ויק"ר כ יב) א"ר יודן, מפני מה נסמכה מיתת אהרן לשבירת לוחות (דברים פרק י),
 אלא מלמד שהיה קשה לפני הקב"ה מיתתו של אהרן כשבירת לוחות, והיינו כי אהרן הכהן היה אוהב שלום ורודף
 שלום, ומשמנת אהרן - ופסקו להיזהר בחלק 'בין אדם לחברו', זהו שבירת הלוחות האמור כאן, שעזבו את אחד
 מהלוחות העוסק רק ב'בין אדם לחברו'...

כה. איש יהודי היה בעיה"ק ירושלים בימי 'המלחמה' הנוראה ושמר רבי יעקב, הלה נגוע היה בנגע הצרעת על כן
 התרחקו ממנו הבריות, ואף לא ניתנה לו הרשות להציג רגלו אפילו במקווה טהרה אחת שבירושלים... והיה
 אומר הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע אילו היו נותנים לרבי יעקב דריסת רגל במקווה הייתה כל המלחמה הנוראה
 מתחוללת מעבר לים באופן אחר, והיינו, אף שנגזרה הגזירה, אך מכל מקום היה אפשר להמתיקה שלא תהא הגזירה
 קשה ואכזרית כל כך.

באר הפרשה - פרשת דברים

אלא מבאר ה'יערות דבש', ש'נתגלה' הכוונה שהוברר העוון לבני ישראל עצמם - שהבינו שיש עוון בדבר, הראשונים נתגלה עוונם - שעברו על ג' החמורות והכירו ב'עוונם' שהוא גרם את החורבן, וממילא השכילו אחר החורבן לשוב בתשובה על כך, לכן היה קץ לגלותם לאחר מלאות שבעים שנה. אך בבית השני שעוונם היה 'שנאת חנם', מזה עדיין לא שבו, ועד היום מחזיקים בטומאה לשנאת חנם^ב, ונוהגים בדרך הצבועים - בפיו שלום ידבר עם רעהו ובלבו ישם ארבו, וישמח במפלתו ותקלתו, ולחכם ייחשב בעל התחבולות אשר 'ציד בפיו' ורוכב על שני הסעיפים,

בית הראשון 'נתגלה עוונם' היינו שגילו לנו בקרא הסיבה שנחרב - מחמת שעברו על ג' העבירות החמורות (ונלמד מקרא עיי"ש בנמ"י), לכן 'נתגלה קיצם' - שהיה קץ לגלותם בסוף שבעים שנה, ואילו בבית שני שלא נכתב במקרא על מה נחרב, עדין לא נתגלה מתי יבוא סוף וקץ לגלותנו. הקשה הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש דרוש ז), מה ענין זה לזה - וכי מפני שגילו לנו בפסוק מפורש מהו חטאם לכן נתגלה קיצם, ועוד, הרי מה שלא נתגלה עוונם בבית שני הוא מאחר שכבר לא היו נביאים בבני ישראל, וכבר לא נכתבו כתבי הקודש.

וכבר כתב המהר"ל מפראג זי"ע (נתיב גמילות חסדים פ"ג) לבאר הא דאיתא בגמ' (ב"מ ל:) 'אמר רבי יוחנן לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפני משורת הדין, וז"ל, פירוש אע"ג שהיה להם חטאים אחרים, לא היה בא החורבן אלא הקב"ה היה משלם להם עונש אחר, אבל כאשר העמידו דבריהם על דין תורה ולא רצו רק בדין בא מזה החורבן על ידי מדת הדין שהיה שולט בהם להחריב אותם, כי אם היו עושים לפני משורת הדין גם כן היה הקב"ה נושא להם פנים וכו', לפיכך אם היו עושים לפני משורת הדין הרי הכתוב אומר (תהילים פט ג) 'אמרתי עולם חסד יבנה', ומדבר זה עצמו יש ללמוד גם כן כי הרחקת החסד הוא חורבן העולם, עכ"ל.

הרה"ק מבוטשאטש זי"ע (הובא בדבש השדה אות קו) דרש בלשון הכתוב (ישעיה ט ו) 'א-ל גבור אבי עד שר שלום', שהנה פעמים הקב"ה נוהג עמנו כמנהג 'אב' המרחם על בניו ומוותר על כבודו, ולפעמים הרי הוא בבחי' 'שר' ומלך אשר במשפט יעמיד ארץ, ואין כבודו מחול, ואופן ההנהגה מ'אבי עד שר' כלומר, אם הוא 'אבי' או 'שר' תלויה ב'שלום', שאם יש שלום אצל בני ישראל אזי הקב"ה נוהג עימם כאב, אך אם מחלוקת ביניהם ח"ו הרי הוא כמלך. כו. מעשה ברבנית חשובה אחת שהיתה 'מטופלת' בבעל חולה ל"ע הנצרך לעזרה רבה על כל צעד ושעל, והיה הגה"צ רבי מאיר בראנדסדארפער זצ"ל מחזק אותה תמיד ודורש בשלומם וטובתם כל הימים, פעם אחת התקשר אליה רבי מאיר בער"ש לברכה לקראת שבת, ובתוך הדברים שאל אותה האם מגיעים אנשי חסד לעזור ולסייע, והשיבה 'הן', אמר לה ר"מ, אבקש ממך, לאחר שתדליקי את הנרות לכבוד שב"ק 'תספרי' זאת אל הקב"ה, ותאמרי לו שיש אברכים יקרים העומדים לסייע לנו, כי אין דבר אהוב לאבא יותר מלשמוע 'דברים טובים' אודות בניו...

כז. פעם ערך הבארון ראטשילד 'קידוש' לכבוד ה'שמחה' שהייתה במעונו, אל הקידוש הוזמנו הרבה מבני ישראל בראשות מאורי וגדולי הדור דאז, ויהי בהיכנסם לאולם הגדול לא מצאו על השולחנות הערוכים רק יין וגביעים לקדש בהם - ולא ידעו כיצד יקדשו, שהרי 'אין קידוש אלא במקום סעודה' (פסחים קא.). כיצד יקדשו מבלי 'מזונות' על השולחן... והנה הופיע הבארון במלוא הודו ותפארתו ולידו ישב הגאון הגדול רבי חיים עוזר צוק"ל, נטל הבארון את הגביע בידו קידש על היין בברכת בפה"ג, ולאחמ"כ בירך 'בורא מיני מזונות' על הגביע ואכלו. ונתברר לכל כי הגביע הוא בעצמו 'בר אכילה' והוא ה'מזונות' כדי לצאת ידי קידוש במקום סעודה, לאחמ"כ כיבד הבארון את הגרמ"ע שיקדש על היין, הגרמ"ע מילא את ה'כוס' נטלו בידו והחל מתעמק במחשבותיו למשך זמן, עד שפתח וקידש עליו, ובירך בורא מיני מזונות על הכוס ואכלו... משיצא שאלוהו מקורביו, ילמדנו רבינו, במה התעמק כשהחזיק בגביע בידו ולא קידש מיד... ענה הגרמ"ע, נתעוררתי לחשוב כיצד אחזיק מזונות בידי ואקדש על יין, והרי את הפת יש לכסות 'שלא יראה הפת בולשת' (עיי' א"ח רעא ט) ואף אם ב'מזונות' רבו המנהגים, מ"מ כשהנני אוחזם בידי וודאי יש לחשוש שלא יראו בולשתם, שוב חזרתי לחשוב, אם לא אקדש יתבייש הבארון ראטשילד, על כן אמרתי - מוטב שיראה ה'מזונות' בולשתו ולא ראטשילד (קובץ ישורון שנת תרע"ב).

כח. יש שביארו לשון 'שנאת חנם', שלכאורה אין זה 'חנם' שהלא השנאה באה על זה שהזיק לו או דיבר עליו וכן כל כיו"ב, אלא צריך לומר, דהאש הבוררת בפיסת עץ קטנה תכבה תוך רגעים ספורים, כשיוסיפו לה עצים תבער למשך שעה, ובהוספת שמן ועוד חפצים הבוררים תבער האש כמה ימים וכן הלאה. כללו של דבר, כפי רוב

שמכאיבים זה לזה כקוצים' (כדוגמת 'הסנה' שהוא מלא קוצים) וזה מבעיר את אש הצרות והגלות. ובלשונו של ה'כלי יקר', כקוצים הללו המשמיעים קול כשהם בוערים באש, כך ישראל אפילו בזמן שאש הצרות מתלקחת סביבו, מכל מקום כל אחד לחברו קוץ מכאוב וסילון ממאיר, כמנהג דורות הללו. ותמיד משמיעים קול... וזו עיקר סיבת הגלות, מצד השנאה והקנאה שביניהם יותר מכלל האומות, ובעלי הלשון השמיעו את כל ישראל אין נקי, כי תצא אש המחלוקת מסלע המחלוקת, האבות מבערים אש והבנים מלקטים עצים - על כן בערה בהם אש ה', לכך נאמר והסנה איננו אוכל כי אף על פי שאש התלאות יבער ביעקב מכל מקום מציאות הסנה נשאר קיים בכל דור 'ואיננו אוכל' כי לא יכלו הקוצים מן כרם ה' צבאות בית ישראל, עכ"ל. ובוה מבאר נמו מה שאמרו 'מתוך' הסנה, כי כל 'לבת האש' של אורך הגלות והצרות הוא 'מתוך הסנה', מתוך שיש בהם דלטורין, ודבר שפתיים אך למותר^ל.

ועד היום הזה עדיין לא השכילו לגלות ולראות עד כמה מתועב הדבר לפני הקב"ה, ועדיין לא חזרו בתשובה שלימה על זה, ומשום כך 'לא נתגלה קיצם' ואנו יושבים זמן רב בגולה^ג, כי כל זמן שהסיבה המביאה את החולי לא תוסר, אי אפשר לרפאות החולה בכל מיני מרקחת וסמים שבעולם.

הבט נא בדברי ה'כלי יקר' בפסוק (שמות ג ב) 'וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל'. ולכאורה קצת תמוה א. מדוע אמר הסנה בוער באש, הרי האש בוערת ולא הסנה והיה לו לומר 'האש בוער בסנה' ב. מהו בלבת אש מתוך הסנה, הרי האש עצמה בוערת ולא הסנה מבעיר אותה.

אלא ביאורו, 'הסנה' - הוא השנאה שיש בין אדם לחבירו, וה'אש' היא הצרות הרבות העוברים על עם בני ישראל ה"י, והסנה בוער באש - הנהגת בני

השמן שיוסיפו למדורה כן תוסיף האש לבעור. כך ממש היא אש המחלוקת, אם לא יוסיף הלה לענות לו וכדו' תשקע האש מעצמה ותכבה, אך אם זה יענה וזה יצעק ויגרור אחרים וכיו"ב - אזי אי אפשר לידע עד כמה ימים ושנים תמשך המחלוקת. ועל הוספת השמן - הגערות והצעקות אמרו שהוא בחנם, כי אם לא היה מחזיר לו תיכף ככפלי כפלים לא הייתה האש מתפשטת למרחק גדול כל כך...

כט. ידוע דבר המעשה (הובא בשבחי האר"י) שהאר"י עשה באיזה זמן הסגר עם עשרה מתלמידיו, ותיקן חדרים לנשים והטף, וחדרים לתלמידים, היה מזהיר אותם תדיר, שמא יזהרו באהבת אחים ורעים זה עם זה, ושלא תדרוך רגל המחלוקת במחנם כלל וכלל, פעם אחת בערש"ק פרצה מחלוקת ביניהם, אשר החלה בנשים ומשם נתפשטה עד ראשי המשפחות תלמידי הגדולים של האר"י, לעת ערב יצא האר"י עם החברים כמנהגו לקבל השבת, ומוהר"ר רבי חיים וויטאל ראהו שפניו נפולות, לאחר שסיימו התפילה שאלו מהרח"ו ליגון זה מה עושה, אמר לו האר"י מפני שראיתי בעת קבלת שבת את הס"מ ואמר זה הפסוק - 'גם אתם גם מלככם תיספו' (שמואל א' יב כה), ולא נחתם גזר הדין אלא בעבור שנעשה היום קטטה ביניכם, כי כל זמן שהיה שלום ביניכם לא היה לשטן בית כניסה לקטרג, ואכן באותו זמן נסתלק לשמי רום רבן של ישראל.

ל. בעת שהותו של הרה"ק האמרי אמת' בארץ הקודש (בטרם עלתו להשתקע שם) עלה למעונו של הגה"צ רבי משה קליערס זצ"ל גאב"ד טבריא, בתוך הדברים נענה האמרי אמת באנחה מקירות לבו על המצב הרוחני שהיה בכי רע, כאשר פורקי עול הרימו ראש בחילולי שבת וכיו"ב. נענה רבי משה קליערס ואמר, וכי עליהם יש לכם להתאנח כל כך - והרי הללו לא ראו מאורות מימיהם, והם כתינוקות שנשבו שלא טעמו מעולם טעם תורה והמצוות. אלא רבות אנחותי וליבי דווי על אברכים המתפללים בשבת בדבקות, ובימות החול באים לפני לדין תורה ודוקרים זה את זה בחרבות שבלשונם, על דא וודאי קבכינא.

ידוע דבר המעשה שפעם הגיע ובא הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע לעיר אחת, והגישו אצל השולחן 'לחיים' (מזונות וי"ש) ולא רצה הרה"ק לשנות, רק נענה 'כשיהודי דוקר את רעהו בלשונו בביהמ"ד, הרי הוא גורם שגוי ידקור איש מישראל בחרב' (סוף דבר הובר ש'רוח הקודש' הופיעה בבית מדרשו, שבאותה שעה אכן דקר גוי איש יהודי ברחובה של עיר, מפי גאב"ד נאראל זי"ע).

לא. סיפר הרה"ח ר' חיים ארנפעלד ז"ל ששמע מהרה"ק מקלויזנבורג זי"ע בליל יום הכיפורים מיד אחר המלחמה הנוראה, לבאר בלשון הכתוב (דברים לב יח-ט) 'צור ילדך תשי ותשכח א-ל מחללך, וירא ה' וינאץ מכעס בניו

באר הפרשה - פרשת דברים

חמור מאד ושנאו בעיני המקום יותר מעבירות חמורות, להעניש הרבים בעבורו, בשביל שאין חוששין לו כלל עם היותו מתנגד לשכל (היינו ששכל האדם מבין שדבר זה שקוץ ומתועב לעשותו), והוא מפני שהיה דבר מתמיד בפרסום בכלל מאן דסני לך לחברך לא תעביד, עכ"ל. והיינו שאדרבה יש דברים שלא נכללו בשום איסור המפורש בתורה, ואפשר לו לאדם למעון מי אסר את הדבר הזה - היכן כתוב בתורה שהדבר אסור, אך באמת, כל מהותו של מעשה זה מופרך מעיקרו, ומתנגד לרצון הבורא שנהיה דומים לו שהרי 'מה הוא רחום וחנן אף אתה רחום וחנן' (שבת קלג:), ורשעות אכזרית זו כדוגמת השוליא דנגרי הוא היפך קיום העולם.

עפי"ז יבואר מדוע אסרו ביום תשעה באב לשאול כל אחד בשלום רעהו, כי הקב"ה יראה ללבב, שיש רבים המסבירים פנים אל רעיהם אבל 'רעה בלבבם', בתוככי ליבם שונאים הם את רעיהם וחושבים עליהם מחשבות להרע (כדברי היערות דבש דלעיל), ע"כ אמרו חז"ל, הנח ממנהגך יום אחד בשנה, אל תשאל בשלום רעה, שב נא בפני עצמך והתבונן היטב בהנהגת 'בין אדם לחברו' כזאת. אולי בהתבוננות זו יתעורר להפוך את ליבו לטוב.

ומהאי טעמא אסרו הלימוד, שלא ירגיש אדם כי הוא מושלם בדרכיו - שהרי הוא עוסק בתורה, אלא יעצור ממרוצת החיים, ויתבונן במה שהיה עם אבותינו ועמנו ביום הזה, ואז יתחיל לשאול בשלום חברו מתוך אהבה וחיבה אמיתית, גם יעסוק בתורה ללמוד ע"מ

וזהנה, רבים המקשים, מדוע אסרו חכמים 'שאלת שלום' ב'תשעה באב', הרי שורת הדין נותנת שאם הבית נחרב בבית שני בעוון שנאת חנם - יש להרבות בו ביום ביותר בשאלת שלום ואהבת חנם, ועוד קשה מדוע אסרו 'ללמוד תורה' ביום זה, בו בזמן שבית הראשון חרב 'על עזבם את תורתו'.

והענין יובן על פי דברי הגמרא במסכת גיטין (נח). מעשה בשוליא דנגרי (תלמיד שלמד אצל נגר אומנות הנגרות) שברוע ליבו עשה תחבולות שאדונו הנגר יגרש את אשתו, וכשבא הרב לשאול את התלמיד 'מה אעשה וכתובתה מרובה', אמר לו התלמיד, 'אני אלוך ותן לה כתובתה', עמד זה וגרשה, הלך התלמיד ונשאה, כיוון שהגיע זמנו לפרוע ההלוואה ולא היה לו לפרעו, אמר לו אותו תלמיד לאדונו הנגר (שעתה נשא את אשתו) בא ועשה עמי בחובך, (היינו שיעבוד אצלו בעבודת הבית ובשכרו יגרע מן החוב), והיו הם (התלמיד והאשה אשת הרב הנגר מתחילה) 'יושבים ואוכלים ושותין, והוא (בעלה הראשון) היה עומד ומשקה עליהן, והיו דמעות נושרות מעיניו ונופלות בכוסיהן, ועל אותה שעה נחתם גזר דין.

ולבאורה צריך ביאור, וכי עבור זה ראויים הם לעונש כזה - להחריב הבית ולהגלות את ישראל, והרי לא הייתה כאן כל עבירה על דין מפורש בתורה, כי מתחילה לא עבר שום עבירה, והנישואין היו כדת משה וישראל, ומדוע החמירו עליהם כל כך, אלא פירש היעב"ץ (בביאורו על הש"ס ד"ה נחתם), וז"ל. 'מכאן נראה ברור שיש עוון שאינו מפורש ומבואר בשום מקום, והוא

ובנותיו, צור ילדך - הקב"ה מיטיב לכל ונותן להם חיים פרנסה וכבוד וכו' וכו', תשי, ותשכח א-ל - והרי הם שוכחים מכל טובותיו של הבורא וממרים כנגד רצונו, על זה מחוללך - מלשון מחוללך, הקב"ה מוחל על חטאים אלו שבין אדם למקום, אך וירא ה' וינאץ - על מה יתרבה ויתגדל כעסו, מכעס בניו ובנותיו, על זה שמכעיסים ומכאיבים לבניו ולבנותיו, ע"ז אינו מוחל.

כע"ז אומרים משמיה דהגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע במה שנאמר (איכה ב ו) 'שכח ה' בציון מועד ושבת וינאץ בזעם אפו מלך וכהן', שכביכול שכח ה' והעביר את חטאם אשר חטאו במועד ושבת - שחללו שבת ויו"ט, ועל מה ינאץ בזעם אפו - על מה שעשו למלך ולכהן, שעל כך אינו מוחל.

מעשה שהיה בשנת תשע"ז בעי"ת מאנסי יצ"ו, באחד הסמינרים הידועים לשם ולתהילה באו כשש מבנות הכיתה בברית האירוסין בעודם בסמינר, ומאז למשך שנה ומחצה לא נגמר אפילו שידוך אחד בין כל בנות הכיתה... ויהי הדבר לפלא, מכיוון שכן נאספו כולן, דנו בדבר והחליטו שכנראה אחת מהן פגעה באחת מהמורות והמחנכות במשך השנים, נדברו ביניהם ועשו סדר מי תפנה אל מי... ביום שלישי י' תמוז תשע"ז נגמר הדבר בכי טוב וכבר עמדו אחר כל מסע הטלפונים לכל המורות והמחנכות וביקשו מכל אחת סליחה ומחילה, ויהי לאות ולמופת, כי למחרת ב"א לחודש נגמר השידוך של אותה שניהלה את כל מסע הטלפונים, ביום חמישי נגמרו שני שידוכים באותה הכתה, וביום שישי (ומוצש"ק) נגמרו ג' שידוכים - אחר שנה ומחצה שלא זו מאומה...

מריבה, שמתבזה והוא כובש את עצמו שלא לענות, כמו שאמרו חז"ל (חולין פט.) על הפסוק (איוב כו ז) 'תולה ארץ על בלימה, על מי העולם קיים על מי שבולם פיו בשעת מריבה'. והוא מדה במדה, דלפעמים על ידי העוונות נתרבו הקטרוגין ויכול העולם להכילה, וע"י מדה הקדושה הזו סותמין את פיהם. וראה נא אחי עוד, שאפילו לזמ של לא היה אדם חשוב כל כך, שהרי בכתוב (בראשית יג יא) נכתב עליו 'ויסע מקדם' [ופירש רש"י 'הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר אי אפשר לא באברם ולא באלוקיון] אפילו הכי מפני ששמע שאברהם אמר אחותי היא, ושתק, עשאו הכתוב כורעו וחלק לו ירושה כמו שפירש רש"י, ומיניה נידון בקל וחומר, כמה טובות יגיעו מאדון הכל כשאיש הישראלי חוסם פיו מלדבר ל"ג בשעת מריבה וכיוצא בזה. עכ"ל ל"ד.

לעשות ולקיים את 'רצון נותן התורה' באמת ובלב שלם, ולא ישתמש בתורה להתיר רשעותו ועוולותיו - כאותו שוליא דנגרי, שגרם עפ"י תורה להוציאה מתחת בעלה שהוא ישאנה ל"ב.

ירושא נתתי - לשומעים חרפתם ואינם משיבים
בפרשתן (ב ה), 'כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר',
ופירש רש"י, ירושה לעשו - 'מאברהם, עשרה
עממים נתתי לו, שבעה לכם, וקניי וקניזי וקדמוני הן
עמון ומואב ושעיר, אחד מהם לעשו והשנים לבני לזמ,
בשכר שהלך אתו למצרים ושתק על מה שהיה אומר
על אשתו אחותי היא, עשאו כבנו'. וכתב הגה"ק ה'חפץ
חיים' (מאמר כבוד שמים פ"א אות ה) בזה"ל, ולפעמים זוכה
על ידי חסימת פיו שמתקיים העולם על ידו, כגון בשעת

לב. אמרו חז"ל (ב"מ מד.), הנותן 'מעות' לחברו תמורת איזה חפץ שברצונו לקנות ממנו, עדיין אפשר לו לחזור בו כל זמן שלא עשה קנין משיכה, אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ודור הפלגה הוא יפרע ממני שאינו עומד בדיבורו, וצריך ביאור מדוע נקטו 'דור המבול והפלגה', ולא מי שפרע מפרעה ומצרים וכיו"ב, ובתלמוד ירושלמי (ב"מ פ"ד ה"ב) אמרו שאדם זה דומה לדור המבול כי עוון דור המבול היה 'כי מלאה הארץ חמס' (בראשית ו יג) והיינו שהיו גוזלים פחות פחות משווה פרוטה עד שנחסר הנגזל מכל ממונו - כמעשי אלו כך מעשי אלו, כי הם גזלו בגזלה שאי אפשר להוציאה בדיינים, ואף זה החוזר בו אי אפשר לתבעו בדיינים אבל הקב"ה יתבע ויפרע ממנו. ויתבאר ביותר מה שדימו אלו לאלו, כי זה החוזר בו מהמקח אינו מתחשב כלל על שגורם בזה הפסד למוכר - בטענתו שעל פי תורה עדיין לא חל המקח ומותר לו לחזור בו, כיוצא בזה היו בני דור המבול שגזלו באופן שאין מקום לתבוע על פי תורה - ודייקא על זה אמר הקב"ה 'קץ כל בשר בא לפני' והחריב את כל העולם עבור זה, כי חרון אף של מעלה בא על זה שמחזיק ב'רשעותו' בשתי ידיים, אלא שלרוב 'צביעותו וצדקותו' הרי הוא מסדר את רשעותו באופן שלא נוכל לבוא עליו בטענה עפ"י תורה. מי יפרע ממנו - מי שפרע מדור המבול הוא יפרע ממני שאינו עומד בדיבורו, שאף הם נהגו כמנהגו של זה, מצצו דם איש לרעהו, מבלי שתוכל למצוא מקרא מפורש כנגדם בתורה.

לג. ואין לתאר ואין לשער גדול הנחת רוח שיש לפני אבינו שבשמים ית"ש מאותה 'חסימת הפה'... וכדמטו משמיה בשם הגה"ק משמלויא זי"ע את לשון הכתוב (תהילים עו יא) 'חַמַּת אָדָם תוֹדֵךְ שְׁאֲרִית חַמַּת תַּחְגֵּר', שכאשר האדם מתמלא חמה והוא שותק ומתאפק הרי זה נחשב כ'קרבת תודה' לפניו ית', ולא עוד אלא שארית חמות - מה שנשאר מאותה חמה בקרבו פנימה, כשכבש כעסו ולא שפך חמתו על... הרי כביכול תחגור בה, שהקב"ה כביכול חוגר עצמו בה, כחגור על בגדיו.

כעין זה אמר הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע במה שנאמר (שם קמו ב) 'נדחי ישראל יכנס', ר"ל, מה שיהודי 'דוחה' ומתאפק (הן בדיבור שאינו כהוגן והן בשאר מיני התאפקויות מלמלא תאוותיו) אותם הקב"ה אוסף ומכנס לאוצרותיו, כי הם חביבים לו יותר מהכל...

לד. סיפר לנו אברך מחשובי ה'מגידי שיעורים' בישיבה חשובה לצעירים, אשר כבר זכה להשיא כמה מצאצאיו בזיווגים הגונים וראויים, והנה 'בתו בגרה' הגיעה לעונת השידוכין ו'משום מה' כמעט ולא הגיעו 'הצעות', והמעט שהציעו להם היו 'בלי ידיים ובלי רגליים'... וככה חלף הזמן, סיימה את לימודיה והיא יושבת בדד בבית למגינת ליבה ולב הוריה, ולא ידעו מה לעשות...

והנה אחד מתלמידי בשנה זו היה בחור רב מעללים ידו בכל... ולא היה יכול לשבת רגע אחד במנוחה... ומעולם לא סבל משום תלמיד כמו מהבחור דנן... לפני כחודש ימים הגדיש הלה את הסאה והפריע בכל מהלך השיעור,

דברו על לב - לחזק לבות בני ישראל ולעודדם

בסוף פרשתו (ג נב), 'לא תיראום כי ה' אלוקיכם הוא הנלחם לכם', ומיד לאחריו מתחלת פרשת 'ואתחנן אל ה' - שמשוה רבנו התפלל שיזכה להיכנס לא"י, וכתב 'בעל הטורים' (ריש פר' ואתחנן) שמשוה רבינו אמר חזקתי את ישראל אולי ירחם עלי, הרי לך חשיבותו של המחזק את רעהו, שעם כל ה'מדרגות' העצומות של משה רבינו, שהיה אב לנביאים וידעו ה' פנים אל פנים, אך לא מצא זכות בעצמו לעורר רחמים על ידה לבטל את הגזירה של 'מי מריבה' שיוכל להיכנס לא"י, אלא במה ש'חזקתי את ישראל'.

יוסף' (דרשות מהריק"א, נדפס בספר אור צדיקים), מפני מה ציוה הקב"ה לתעב אותם עד סוף כל הדורות על 'דבר מועט כזה' שלא קידמו אותם בלחם ובמים, והפליאה תגדל שבעתיים שהלא בני ישראל לא היו צריכים ללחם ומים כי היה להם 'לחם מן השמים' וכן היה להם מים לשתות ממימי הבאר. ומבאר בזה"ל, דיש לומר שאמר 'על דבר' רוצה לומר בעבור שלא נתנו להם דברים טובים וניחומים, וזהו שאמר 'על דבר' בשביל הדיבור, עכ"ל [והוכיח זאת ממה שנאמר (יש ד) 'וזה דבר הרוצח', ופירשו חז"ל (שביעית פ"י מ"ה) שהוא מלשון 'דיבור', שצריך הרוצח לומר אל תכבדוני, וכן בעוד מקומות].

נוראות מצינו בדברי מרן ה'בית יוסף' זי"ע אודות חומר הפגם של המונע עצמו מלהעתיר דברי חיזוק ועידוד לזולתו, שהנה כתיב (כג ד-ז) 'לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' וגו', על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים וגו', לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימך לעולם', והקשה ה'בית

זהרדרים נוראים למתבונן בהם, שאי הבאת 'לחם ומים' נחשב ל'דבר מועט' ואילו מניעת דברים טובים וניחומים גרמה לעונש גדול כזה עד סוף כל הדורות. ולא עוד אלא שלכאורה הדבר תמוה - וכי לחיזוק מגויי הארצות כדוגמת עמון ומואב צריכים בני

עד שאמר לו המג"ש בסדר 'חזרה' שישב לידו בכדי שיוכל לשמור עליו שמירה הגונה... והוא ממשיך בשלו, ולפתע פתח את פיו והחל ללעוג על המג"ש ולבזותו נוראות עד שנאלץ המג"ש להסתלק משם כי לא היה יכול לעמוד באותם דברי חירופים ולעג. רבני הישיבה אמרו שאי אפשר לשתוק לנוכח החוצפה הנוראה ומוכרחים לסלקו לכל הפחות לכמה ימים, אך 'בעל המעשה' החליט להבליג (אלא שדיבר עם אבי ה'תכשיט' הנ"ל ואמר לו שמוכרחים לסדר אברך שילמד עמו בחברותא, מבלי לפרט לו מה אירע), ושפך שיחו לפני אביו שבשמים שבזכות אותם בזיונות תזכה ביתו לזיווג הגון, ת"ח ירא שמים מרבים, ואכן באותו היום התקשרו להציע לו בחור משופרא דשופרא - לכתחילה שבלכתחילה, ולאחר כשבוע ימים נגמר הדבר בכי טוב...

לה. כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (שמירת הלשון, ח"ב פ"ז), הבה נתבונן, אם יערכו 'דינער' (מסיבת התרמה) לרגל 'בנין בית המקדש השלישי' אזי ללא כל ספק שכל איש יתן את כל הון ביתו באהבה עבור מטרה גדולה זו, הוסיף ה'חפץ חיים' ואמר, אם כן, הרי הנביא אומר ושביה בצדקה - והיינו שבנין הבית השלישי נבנה על ידי קיום מצוות צדקה, עלינו להרבות בצדקה כל אחד עד כמה שידו מגעת, כי כל פרוטה לצדקה נחשבת כתרומה עבור בנין הבית השלישי. ולדין ייאמר, שאין הכוונה רק לנתנית מעות כפשוטו, שמה יעשה מי שאין לו מעות, אלא הכוונה לנדיבות הפה - שיחזקו בני ישראל זה את זה במילה טובה ורוח נדיבה.

לו. מעתה ישא כל אחד קל וחומר לעצמו, שאם כה הקפיד הקב"ה על מי שאינו מדבר 'דברים טובים', הרי קל וחומר בן בנו של קל וחומר למי שמדבר 'דברים רעים', דברי גנאי וזלזול בזולתו או לשון הרע וכיוצא בו. הנה נודע המעשה בקמצא ובבר קמצא שעל ידו נחרב בית המקדש, וכמובא בגמ' (גיטין נו.), שלאחר ש'השליך' את בר קמצא מסעודתו וביישו לעיני כל, הלך בר קמצא וסיפר למלך 'מרדו בך יהודאי', שאלו המלך 'מאן יימר', והשיב בר קמצא שישלח עמו המלך קרבן לביהמ"ק ונראה האם יקריבוהו, ובדרכו 'שדא ביה מומא (הטיל בו מום) בניב שפתים ואמרי לה בדוקין שבעין, דוכתא דלדין הוה מומא ולדידהו לאו מומא' וכו', ופירשו בזה בדרך הרמז כי בני ישראל יודעים שאפשר 'להרוג' ולפגוע על ידי ניב שפתיים - בדיבור שלא כהוגן, וכן בדוקין שבעין - בקריצת עין להרע, אולם לדידהו לאו מומא, גויי הארצות אומרים שאין זה נחשב כמום... ואי אפשר להרוג אלא בכלי זיין כפשוטו... וכבר ביארו צדיקי הדורות לדורותיהם בלשון הכתוב (בראשית מט ו) 'כי באפם הרגו איש' כי פעמים סגי בעקימת האף (קרימען מיט די נאז) על פלוני כדי להרגו ולרצחו נפש.

ישראל, אלא מכאן למדנו שאפילו הגדול שבגדולים נהנה ומחייה נפשו בדברי חיוזק וניחומים^ל, ואפילו אם הם באים מ'פחות שבפחותים', כי גדול כוחה של 'מילה טובה' לרומם את הנפש ולהפיה רוח חדשה^{לח}, ומעתה אל תאמר מי אני ומה אני שאחזק אחרים, שהלא כח הדיבור הוא בכל עת 'דבר בעיתו'^{לט}, ומה טוב^מ.

לז. בעיה"ק טבריא היה דר יהודי אחד שלא היה שלם בדעת והיה חסר דעה ל"ע. והנה המקווה טהרה היה קטן ביותר ולא החזיק כי אם איש אחד או שניים. יומא חד בשעה שפנה הגה"ק רבי מרדכי חיים סלאנים זי"ע לבית הטבילה שהו שם אנשים הרבה ואף אותו יהודי נכח שם. בראותו את רבי מוטל עומד ומחכה בין האנשים קרא להם ואמר, פנו מקום לרבי קדוש שבינותינו. לאחר שיצא הרה"ק מן המקווה פנה לסובביו ואמר להם, הביטו נא וראו, הנה יהודי זה אינו בריא בנפשו, ולא עוד אלא שלא עמד במקום ובאופן מכובד כלל וכלל. ואעפ"כ נהייתי מאד ממעט הכבוד שהנחילני, מכאן נלמד כי כן טבע הקב"ה בבריאתו - ליהנות מדברי עידוד הנשמעים באזניו יהיה ממני שיהיה. ושכרו של המעודד ומחזק גדול עד מאד.

לח. וכבר אמר הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, שכל בחור נזקק לכדי חיותו 'כף אחת' מלאה כבוד בכל יום ויום. כעין זה פסק אחד מגדולי הדור זצ"ל 'הלכה למעשה', לאחד שהגיע לידו סכום מעות גדול אשר הוקדש לדבר צדקה, והלך לשאול לאיזה מין 'צדקה' יתן את המעות, והשיב לו, שישכרו אברכים אשר תפקידם יהא לחזק בחורים ולחייך להם...

וכך אמר לי הגאב"ד הגרי"ט ווייס זצוק"ל בסערת רוחו ובקול חוצב להבות אש שכל רעיונותיו ומחשבותיו נתונים היאך לחזק בחורי ישראל... עמוד והתבונן, אותו גאון וצדיק, מה ראה כדבר העומד ברומו של עולם ובראש המעיינות... והיה מראה מה שפסק פסק הגאון הגדול רבי משה פיינשטיין זצוק"ל (אגרו"מ ח"ז, אבה"ע ד, סימן כו), וז"ל, אך הוריתי שכל תלמיד חכם אף שצריך (ללמוד) לעצמו והוא גדול מאוד, מחויב ללמד מקצת הזמן גם עם אחרים אף שמתבטל מתורת עצמו, וראיה לדבר מהא דרב פרידא למד עם תלמידו ד' מאות פעמים (עירובין נד:) אף שבוודאי היה אפשר לו ללמוד לעצמו בזמן זה, ולהתעלות יותר בתורה, ואכן קיבל על זה שכר שארכו ימי חייו עד ד' מאות שנה, ומסיים שם, ומסתבר לי שהוא גם שיעור 'מעשר' - עשירית הזמן שיש לו ללמוד תורה, ואולי יכול להוסיף עד חומש, וצ"ע לענין השיעור.

ובאמת לא 'מעבר לים היא' ואין זה 'מצווה נדירה' כלל, אלא בכל בית מדרש ובכל ישיבה ובכל קהילה מסתובבים אברכים ובחורים המחכים ומצפים למי שיאיר להם פנים ויאמר להם מילה טובה, ומעידים גדולי המחנכים כי רבים מ'הפירות הנושרים' רח"ל נפלו והגיעו לאן שהגיעו כי היה חסר להם מי שיתעניין במצבם ויעודד אותם, ויש קונה עולמו במילה אחת טובה שאמר, שעי"ז הציל נפשות טהורות מרדת שחת.

וכבר אמר פעם הגאב"ד זצוק"ל באחד מדרשותיו, שפעם שמע איך שכ"ק הרה"צ משאץ זצ"ל (מלאנדאן) הוכיח לאחד שיצא מן המקוה עם פאותיו הארוכים רטובים ממני המקוה, אך דיבורו לא היה כהוגן, ואמר לו בחריפות 'יונגערמאן, דו מיינסט אז דאס איז חסידות... דו וועסט אויסשעפן די מקוה מיט זיינע פאות... חסידות הייסט א ריין מויל און היילגע אויגן' (אברך, נדמה לך שזה נקרא חסידות... תשאב את ממני המקוה עם פאותך... חסידות היינו פה נקי ועיינים שמורות, גליון משולחנא דמלכא מהגאב"ד זצוק"ל).

סיפר אחד מנכדיו של הרה"ק רבי גדליה מזשה מזוועהיל זי"ע, שבשנות בחרותו לא הלך ב'תלם' והרחיק מהדרך הישרה, והנה בימיו האחרונים של הרה"ק הרג"מ עלי אדמות הוצרכו לקחת אותו לבית החולים עקב מצבו הקשה, והביאו 'רכב' (קאר) להוביל אותו, ובימים ההם לא היה זה מחזה נפוץ כ"כ, ורבים מהצעירים שעמדו שם חשקו לעלות עליו ולנסוע עמו... והביט בו הרבי ואמר לו שייסע עמו... ומסיים אותו אחד, כי בכל תהפוכות חייו, בכל עת שבער בו היצר להסיתו לעבירות חמורות נעמדה לפניו דמות דיוקנו של זקנו, ואותה הארת פנים והרגשת חמימות שנטע בו כשאמר לו שיעלה אל הרכב... והיא שעמדה לו להינצל מהיצר, והיא שהחזירה אותו בסופו של דבר למוטב...

לט. ידוע כי באחד מדרשותיו אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע שכהיום הזה חובה על כל אחד לחזק את לבות בני ישראל - כפי יכולתו. בשעה שירד מן הבימה שמע כמה מהנמצאים מדברים ביניהם, אכן, גדול כוחו של ה'חפץ חיים' לחזק את ליבות בני ישראל אך לא כל בר איניש בדרגה זו. אמר להם ה'חפץ חיים' משל לשר גדול שביקש משריו ועבדיו שיביאו לפניו מים חיים לצורך שתייתו, מיד הביאו לפניו המשרתים מים טרם שהספיקו

באר הפרשה - פרשת דברים

רב לך שבת - קדושת השבת וכפרט בימי בין המצרים ושבת חזון
 הרבה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (איכה, ד"ה ואומר אבד נצח) מסביר את הכינוי שבת 'חזון' מ"א, שהוא מלשון 'ראיה', שהקב"ה מראה לנו את הייעודים הטובים העתידים לבוא עלינו לעתיד לבוא מ"ב.

וזכר הבאנו את דברי הרבה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (לשבת חזון) י"ל אשר שבת חזון הוא יותר גדול במעלה מכל שבתות השנה מ"ג.

והנה בכל יום שב"ק מתעורר ביותר אהבתו של הקב"ה לבניו חביביו עם קרובו, והוא משרה שכינתו

לנקות ולזכך את המים. וחמת השר עלתה בהם - הכיצד תעיזו להביא לפני שר נכבד כמוני מים שאינם צלולים וזכים דיים. למחרת היום פרצה שריפה גדולה בארמונו של השר, וצעק אל עבדיו שיחושו להביא מים לכבות את השריפה, אך הם התמהמהו - מכיוון שפנו לנקות ולזכך את המים כיאה לשר נכבד כמוהו... פשיטא שכאשר גמרו את מלאכתם והביאו את המים כבר לא היה כל צורך במים, שכן לשונות האש כבר שרפו כמעט את כל רכושו של השר. שאג עליהם השר ואמר להם, שוטים, וכי לכיבוי אש הבערת ממתנינים על מים זכים וצלולים - הרי אש בוערת במחנה וכל רגע מיותר נותן לאש זמן לכלות עוד חלקה טובה, (ורק לשתיה יש לזככם).

אמר להם ה'חפץ חיים' - כיוצא בזה לדידן, בימים עברו, כשלא 'בערה האש' במחנה, הוצרכו דברי החיזוק להיות מנופים ומזוקקים, ולכן היתה היכולת לחזק אחרים רק ביד צדיקים ואנשי מעשה, אבל בדורנו דור עני ויתום, כש'אש' בוערת במחנה ישראל, וכל יום ויום נופלים עוד ועוד יהודים ברוחם, 'חוב קדוש' על כל מי שנשמת חיים באפו, לקום ולחזקם לבל יפלו בנפשם...

מ. באחת השנים לאחר 'כל נדרי' יצא הגאון רבי משה מרדכי חדש זצ"ל מביהכ"נ לכמה רגעים, ובעת שנטל ידיו ראה את אחד מבוגרי הישיבה שעדיין לא מצא את זיווגו זה שנים רבות שבא לערוך את סדר עבודת יוה"כ בכותלי הישיבה... נענה רמ"מ לעומתו בפנים מאירות ומסבירות ואמר... אה... אף אתה באת להיות עמנו, הרי יהא לנו א אנדערע יוה"כ... (יוה"כ באופן נעלה ומרומם), והנה דברי חיזוק אלו נכנסו עמוק עמוק ללבו, ריפאו וחיזקו אותו... ממחרת יוה"כ פ' ישב הלה עצמו אצל ה'גמרא', ומני אז עלה ונתעלה ונשתנה מצבו לבלי הכר ברוחניות ובגשמיות וכהיום הוא ממקימי עולה של תורה, והוא מעיד על עצמו כי דבריו הקצרים של ראש הישיבה באותו מעמד הם הם שהעמידוהו על מקומו.

עוד מעשה כיוצא בזה סיפר הגאון רבי דניאל פרוש שליט"א שבימי בחרותו למד בישיבתו של הגרמ"מ חדש זצ"ל - ישיבת 'אור אלחנן', ובאחד בימי השישי ישב ועסק בתורה בהתמדה גדולה כשהיכל היה כמעט ריקן מלומדים, באותו הזמן נכנס הרמ"מ להיכל ומצאו כך נתרשג עד מאד ושיבחו מאד, גם מיהר להתקשר לבית הוריו, וכשאמו ענתה סיפר לה בהתלהבות על בנם ההולך ומתעלה וזה עתה מצאו יושב ב'יחידות' בהיכל הישיבה ולומד בהתמדה... ושפך עליו שבחים לרוב וכי בוודאי עדין לגדולות, וכבר מעתה ניתן לומר 'אשרי יולדתו'... הדברים הגיעו לאזני ר"ד, ונסכו בו כוחות נפש מרובים, ומשם 'פתיחת' עלייתו הגדולה עד שזכה להקים ישיבה לתפארת 'ארחות משה' ע"ש רבו הרממ"ח זצ"ל, בה הוא מרביץ תורה לעדרים ומעמיד דורות של ת"ח ופארי הדור.

מא. אף שלא הותרה ה'עצבות' מעולם, ולא נצטוונו בתשעה באב ובימים הללו אלא 'להתאבל' על ירושלים, וכמו שידוע בשם החזו"א (מעשה איש ח"ד קסג, והובא לקמן, ועיי"ש) שאין אבלות זו סתירה לשמחה, מ"מ בשבת יש להיזהר במשנה זהירות בענין זה, וכבר אמרו חז"ל ב'ספרי' (בהעלותך יט) 'ביום שמחתכם אלו השבתות'....

מב. וכבר אמרו משמו (דרושי צמח צדק למגילת איכה ששמע מאביו בשם הרב מבא"ד שאמר בהיותו בשב"ק בק"ק בראהין) להמשיל את הדבר, למלך שעשה לבנו בגד יקר ומפואר בכל מיני פאר והדר, אך הבן לא השכיל להעריך את חשיבות הבגד ויקרו, ולא שמר עליו כראוי, ונקרע הבגד לכמה קרעים, והוכרח האב לתפור לו בגד חדש, ועדיין לא השכיל הבן להחשיב את יקר תפארת גדולת הבגד החדש, ושוב לא שמרו וקרעו כבתחילה, מה עשה האב ברחמיו על בנו, תפר לו בגד בשלישית, אך הפעם לא נתנו לבנו אלא תלאו במקום שמור, ומפעם לפעם קרא לבנו ואמר לו, ראה בני, זה הבגד מוכן עבורך, אמנם לא תקבלהו עד אשר תשוב מדרכיך הנלוזות ותלמד לשמור את עצמך ובגדיך - אז תשוב לקבל את הבגד המפואר, והנמשל, הקב"ה בנה לנו את בית הבחירה, וכבר נחרב הבית בראשונה ובשניה על אשר לא שמרנו עצמנו מטינוף ולכלוך, על כן בשלישית הכין לנו מקדשינו אלא שעדיין לא נתנו לנו, ובכל שנה ב'שבת חזון', קורא לנו, ומראה לנו - ראו נא את הבית השלישי עומד מוכן לרדת ארצה באש מן השמים, אמנם

להאמור יש לומר שהכוונה היא לשבתות המתחללות שנוהגים בהם מנהג חול, אך מכל מקום לא זוהי שכינה מישראל.

אִתָּא מהרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (מסעי תר"ע) בשם הרה"ק 'היהודי הקדוש' זי"ע ששבתות אלו (וביותר בשבת חוון, עיי' שפתי צדיק ועוד) של בין המצרים - כל ה'מעת לעת' הוא 'רעוא דרעוין', שהרי כל הטעם שזמן המנחה דשבת קודש הוא רעוא דרעוין (פירוש רצון הרצונות' ועת רצון לכל היא), כי בשעה זו בכל ימות השבוע (בעת מנחה) מתגברים הדינים עד מאד, לאורך באותה שעה ביום השבת הם נמתקים מקדושת השבת, וכאשר דין נהפך לרחמים הרי הוא שעת רחמים ועת רצון גדול מאד, ולכך באותה שעה רעוא דרעוין אשתבח. עפי"ז יש לומר על ימי בין המצרים שבימות החול נחשב כל היום עת דין ומכאוב (לא רק בשעת מנחה), ממילא כאשר 'באה שבת באה מנוחה' והקב"ה פורש על העולם סוכת רחמים נמתקים הדינים השורים באלו הימים, וכל השבת כולה היא המתקת דינים והתעוררות שערי רחמים וכולה עידן רעוא דרעוין.

עליהם ביותר בכל מצב שהם נמצאים בו. וכפי שביאר הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש ח"א דרוש י"ג) מה שאמרו בגמ' (יומא נד:) שבשעה שנכנסו אויבים להיכל ראו את הכרובים מעורים זה בזה, והקשו הראשונים (הר"י מינאש ורישב"א ב"ב צט. וש"ר) שהרי איתא בגמ' (ב"ב צט.) שרק בשעה שעושים ישראל רצונו של מקום אזי פני הכרובים איש כלפי אחיו, אך כשאינם עושים רצונו של מקום פניהם אל הבית, ואם כן כיצד היו הכרובים מעורים זה בזה בשעת החורבן. ומבאר הרבי ר' יהונתן על פי מה דאיתא בירושלמי (תענית פ"ד ה"ה) שבבית ראשון נבקעה חומת העיר בתשעה בתמוז וחורבן הבית היה באחד באב (כ"א יום לאחר ט' תמוז), וכבר מצינו שתשעה באב באותה שנה היה באחד בשבת (תענית כט.), נמצא שאחד באב חל בעצם יום השבת, ומשום כך היו הכרובים מעורים זה בזה, כי בשב"ק הקב"ה מראה חיבתו לישראל אפילו כשאינם עושים רצונו של מקום^מ. ובוה מבאר לשון המדרש (עי' זוה"ק ח"ג קעט:) מעולם לא זוהי שכינה מישראל ואפילו בשבתות של חול, וכבר עמדו המפרשים לבאר מהו 'שבתות של חול' ופירשו באופנים רבים ושונים, אך

'בידכם הדבר' - 'שובו אלי ואשובה אליכם'. אם תפסיקו לטנף מעשיכם ותשמרו עצמכם כראוי מיד אורידנו לכם מן השמים, במהרה בימינו אמן.

מג. צדיקי בית באבוב היו אומרים כי המשכיל יראה להרבות ב'תוספת שבת' בכניסת שב"ק זו, ועי"ז הופך הוא את ימי האבל ליום שב"ק, ונס יגון ואנחה... וכה יעזרנו ה' שנזכה בהאי שתא לעשות 'תוספת שבת' גם ביציאתה... מד. וכבר כתב הרמב"ן (במדבר כח ב) אין במוספי השבת חטאת כשאר כל המוספין מפני שכנסת ישראל בת זוגו והכל שלום, והמשכיל יבין.

תשעה באב

חזי מזליה חזי, ושומע קולו של מעלה יתברך שמו בזכה בנגדו, וזהו בצר לך (ד ל) בכל צרות גלות הרע והמר הזה, 'ומצאוך כל הדברים האלה' באחריתן של ימים שהוא ט' באב או ימצאוך ויעוררוך, ואז 'ושבת עד ה' אלוקיך' שיעלה בכיווך עד ה', והטעם כי אז 'ושמעת בקולו' גם כן, כי הוא אז גם למעלה גנחתי גנחתי^מ.

וכבר איתא בזוה"ק (ח"ב יב:) 'אמר רבי יצחק, פורקנא דישׁראל לא תליא אלא בבכי' - גאולת ישראל אינה תלויה אלא בבכי, ונלמד זאת ממה שנאמר (ירמיה לא ה) 'בבכי יבואו ובתחנונים אובלים'.

בכה תבכה - להיות מיצר ודואג על חורבן הבית ועל גלות ישראל

כתב הרה"ק ה'חתם סופר' (דרוש ז' אב תק"ס, עמוד ש"ז), כי תמיד 'עוז וחדווה במקומו' (ד"ה א' טו כו), ואין השכינה שורה מתוך עצבות (שבת ל:), אמנם יום תשעה באב נקרא יום מר כדכתיב (ישעי כב יב) 'ויקרא ה' אלוקים ביום ההוא לבכי ולמספר ולקרחו', ולכן טוב ונכון לבל מרי נפש הנבוכים לבכות ולספוד בימים הללו^מ אשר אלוקינו בשמים ממעל עושה כבי והספר^מ, כי אז עולה (המתאבל על החורבן) עד גבוה מעל גבוה, ואע"ג דאיהו לא

מה. מסופר שבישיבתו של הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע בפרעשבורג, נהגו בכל יום מימי בין המצרים בהגיע עת חצות היום לערוך תיקון חצות כמובא במג"א (סי' תקנ"א מ"ה) וז"ל. 'ובכוונות האר"י כתב שיתאבל בימים ההם אחר חצות היום ויבכה כמו חצי שעה' (וכך נהיגי עד עצם היום בהרבה קהילות), כשליח ציבור שימש הגה"ק רבי פישל סופר זי"ע שהיה איש מורם מעם, ובכיה רבה בכה על הר ציון ששמו, עד שכל הקהל געו אחריו בבכי ויללה, יומא חדא נעדר רבי פישל מבינות לספסלי דבי מדרשא, ושלחו במקומו נער אחד צעיר לימים שיואיל לגשת לפני התיבה באמירת תיקון חצות, אותו נער 'אמר' את התיקון, ואף הנעים בגרונו בסלסולים משל עומד הוא זה עתה בתפילת שבת ויו"ט, ולאחר שתמה אמירת התיקון חצות, נענה החתם סופר ואמר, נער זה צריך בדיקה אחריו אם אינו מכת ש"ץ חלילה... כי היאך יוכל אדם ירא שמים להוציא מפיו את התפילות והקינות על חורבן עיר האלוקים המושפלת עד שאול תחתיה, בכזו שאננות ושאט נפש, כאילו אין זה נוגע לו עצמו, והרבה יש בעובדא זה ללמדנו עד כמה צריך לקונן ולהזיל דמעות כתנים על שריפת בית אלוקינו.

מו. סיפר הגה"ח רבי אליהו ראטה זצ"ל משמשו של הרה"ק רבי שלומיקה מזוועהיל זי"ע שנלווה אליו בדרכו לכותל המערבי ב'תשעת הימים', אחר צאתם שאלו הרה"ק האם ראה שהאבנים שבכותל המערבי הוזילו דמעות כמים בימים אלו על צער החורבן... כי בימים אלו אפילו 'אבן מקיר תזעק' על החורבן הגדול והנורא.

מז. בטוב טעם ודעת ביאר הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל (גלות ונחמה, עמ' קמז - קנא), כי ענין הבכיה מורה על ההשתתפות של האדם במצב הרוחני של כלל ישראל, ובצער השכינה. פוק חזי ממנהגו של עולם, שהרי בלווית המת רק קרובי המשפחה בוכים, ורק מי שמרגיש קירבה מתעורר לבכי. כך בימים אלו של אבילות על חורבן הקודש והמקדש, נבחן כל אחד כמה מידת קרבתו אל הקדושה, מהי השייכות והשותפות שלו עם עם ישראל ועם הקב"ה. ובזה צריך לעבוד ולחזק את תחושת השייכות... הבוכה מבטא את השייכות לדבר שאבד, את הכאב על החסרון, וכך מתקרב ונקשר יותר אל הדבר. ומסיים שם, מי שאינו מסוגל לבכות בימי 'בין המצרים' על חורבן בית המקדש ועל גלות השכינה, עליו לשבת על הרצפה ולבכות בבכי מר על חורבן הקודש בקרבו, על זה שאינו מסוגל לבכות, ועל שלא אכפת לו, ואין לו שייכות לחסרון בית המקדש, כאשר אינו מרגיש את החסרון של בית המקדש, הרי חסרונו ברוחניות ניכר וגלוי. ועל זה ראוי באמת להתעורר בבכי.

כתב היעב"ץ (סידור בית יעקב עניני ט"ב חלוץ ו אות טז) אלמלא לא היה אלא עוון זה בדינו - שאין מתאבלין כראוי על ירושלים כראוי, די להאריך גלותנו, והיא בעיני הסיבה הקרובה ביותר גלויה עצומה וחזקה לכל השמדות המופלגות הנוראות המבהילות הרעיונים אשר מצאונו בגלות בכל מקומות פזורנו, על צווארנו נרדפנו, לא הונח לנו להרגיע בגוים עם שפלותנו עניינו ומרודנו, לפי שיצא האבל הלז מלבנו...

בעת צרה אלו אבלים שחמדו את הישועה ערב ובוקר וצהרים וכו', 'כל רואיהם יכירום' (שם סא ט) אלו אבלי ציון, שעשה הקב"ה על עולמו מלאכי חבלה, ומחבלים והולכים וכו' ואבלי ציון עמהם נכנסים ועמהם יוצאים כאדם שנכנס אצל חברו ויוצא ואין מוזקין אותם. עכ"ל.

אספוד בכל שנה ושנה מספד חדש - צרות ישראל המתחדשות כתוצאה מחורבן ביהמ"ק

כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרוש לו' אב תקפ"ו, עמ' שכו), הנה, בחורבן בית המקדש נתכפרו עוונותיהם

והפליגו חז"ל בדבריהם במעלת 'אבלי ציון', וכמו שאמרו (תענית ל:) 'כל מ"ח המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה' מ"ט. וכך איתא בפסיקתא דרב כהנא פכ"ה, (במאמר גילי סימן ל"ד) וז"ל, שבועה היא מלפני שכל מי שמחכה למלכותי אני מעיד בו לטובה, שנאמר (צפניה ג ח) 'לכן חבו לי נאם ה' ליום קומי לעד', באבלים שנצטערו עמי על ביתי החרב ועל היבלי השומם, עבשיו אני מעיד בהם. עוד איתא שם בזה"ל, 'היה זרועם לבקרים אף ישועתנו בעת צרה' (ישעיה לג ב), אותם שמשכימים בכל בוקר ובוקר לבקש רחמים, אף ישועתנו

וכה אמר הגאב"ד הגרי"ט וויס זצוק"ל בשם הגה"צ רבי יחזקאל אברהמסקי זצ"ל לדייק בלשון ה'קינה' שקונן רבי אלעזר הקליר (קינה כד) 'על חרבן בית המקדש כי ה'רס וכי הודש אספוד בכל שנה מספד חדש', שלכאורה היה צ"ל על בית המקדש כי הורס וכי הודש, ומהו שאמר על חורבן ביהמ"ק, וכי ה'חורבן' הורס והודש... אלא שעל הא גופא קבכינו, על שאין אנו שמים על לב להבין גודל האבל והצער בחורבן ביהמ"ק... אין אנו מתבוננים בגודל החסר והעדר האורה... ואכן החורבן עצמו הורס והודש...

אגב אורחא, מובא מהשל"ה הק' שאמירת מזמור י' שבתהילים מסוגל לעורר הלב להרגיש בצער החורבן. מח. הגה"צ רבי אליהו לאפייאן זצ"ל היה אומר, שביקלם' היו מדייקים בלשון הגמ' כל המתאבל, שכידוע היכן שנאמר 'כל' הרי זה בא לרבות, ומה באו חז"ל לרבות כאן כשאמרו 'כל' המתאבל, אלא שלמדו אותנו, שאפילו אם יש בידי אותו 'מתאבל' עבירות ואינו ראוי לראות בשמחת ירושלים, מ"מ עצם האבלות על המקדש מביאה קדושה על האדם עד שכבר יוכל לזכות ולראות בשמחתה (בית קלם עמ' שצו).

מט. הטה אזניך לדבריו המרטיטים של הגאון רבי שלמה בראוודע זצ"ל על יסוד דברי הגר"א זי"ע, וז"ל, כתיב (שה"ש ז א) 'שובי שובי השולמית שובי שובי נחזה בך', ופירש הגר"א, אמר ד' פעמים 'שובי' כנגד ד' גלויות ונגד ד' כנפות הארץ, שיתקבצו כולם וישאגו כולם שובי, ע"כ. והיאך לא יתרגש ויתפעל האדם בכל לבו ונפשו, בהעלותו על רעיונו המחזה הנשגב והנורא הזה, כשיתקבצו כל הצדיקים בכל הדורות שעברו, אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן וכל השופטים וכל הנביאים, דוד המלך ושלמה בנו, התנאים והאמוראים, הגאונים והראשונים והאחרונים וכל המון בית ישראל שומרי תורה ומצות שבכל הדורות, שהיו מתאבלים על ירושלים ומצפים לישועתה, יחד עם כל שלומי אמוני ישראל שישארו בדור האחרון בכל תפוצות הגולה, כולם יחד יתקבצו סביבות הר הבית להתחנן להקב"ה שיוריד שכנת עוזו לשכון בינינו בקביעות. וכולם יחד ישאגו מקרב ליבם לשמים, שובי שובי השולמית - השכינה הקדושה, שובי שובי נחזה בך, ונזכה לגלוי שכינה. ואז תרד השכינה מן השמים לעיני כל ישראל, ויקוים בהם הכתוב (ישע"י נא יא) 'ושמחת עולם על ראשם', מי יכול לשער גודל השמחה העצומה שישמחו אז כל ישראל יחד וקוב"ה ושכינתיה, ושמים וארץ וכל העולם כולו. אז ימלא שחוק פינו ולשונו רינה. מי מישראל לא ירצה לזכות ולהשתתף בשמחה זו, אמנם רק המתאבלים על ירושלים במשך הדורות יזכו לראות ולהשתתף בשמחתה. וכל מי שאינו מתאבל על ירושלים לא יראה בשמחתה רח"ל.

נ. הגה"ק רבי חיים פאלאג'י זי"ע (בספר 'מועד לכל חי' חודש אב אות טו) מביא בשם ספר 'קטורת המזבח' המקונן על חורבן הבית מכפרים עוונותיו וזוכה לאריכות ימים, ובניו לא ימותו בחייו, יראה זרע יאריך ימים.

ידוע, שהגה"ק המהר"י אסאד זי"ע היה שומר את הדמעות שהזיל בעת עריכת תיקון חצות, והיה משתמש בהם לעת מצוא להצלת בחורי ישראל מגיוסם לצבא הנכרים (תולדות שמואל, קליין תרצ"ו פ"ט ט - שהיה נותן לטעום מאותן הדמעות. מעדות הרה"ק המהר"ץ דושינסקי זי"ע, ועוד), וכמו כן הציל בהם מי שכבה מאור עיניו רח"ל, ועוד אותות ומופתים רבים פעל על ידם.

ובכלל הדברים גם הצלת בחורי ישראל מרדת שחת על ידי הצב הצורר רח"ל, וכמו שאמר החת"ס שהבוכה בימים אלו על חורבן הבית זוכה לבנים טובים (הגר"ב מנדלזון גאב"ד קוממיות). והזמן גרמא להעתיר על הצלחת הבנים בתורה ויר"ש, להינצל מן הגזירה הנוראה של 'קרא עלי מועד לשבור בחורי'.

ועל כן אומר ה'חתם סופר' ולולי דמסתפינא הוזה אמינא דיום ט' באב גופיה יום ששון ושמחה הוא, שהרי נאמר 'תם עוונך בת ציון לא יוסף להגלותך' אך האבלות והבכי בכל שנה על חורבן חדש בעו"ה כי אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, ונחשב כמו שבכל שנה נחרב ביהמ"ק מחדש^נ, נמצא שמן הראוי היה לשמוח ולהודות לה' ביום ההוא על החורבן העבר... אלא מכיוון שעוונותינו האריכו קיצנו ומוסיפין יגון על און, ההספד החדש^ג דוחה השמחה הישנה^ב.

של ישראל וכמו שכתב רש"י (יחזקאל ב ה, והוא מויק"ר ז א) 'הרי שהיתה שנאה זו כבושה לפני המקום קרוב לתשע מאות שנה משהיו במצרים', עוד איתא במדרש (אסת"ר, פתיחות יא). 'והיה כאשר נלכדה ירושלים'... אף היא אינה צרה אלא שמחה שבו ביום נולד מנחם (משיח) ונטלו ישראל אפוכי (פרעון שטר חוב עוונותיהם) על עונותיהן, דאמר רבי שמואל אפוכי גדולה נטלו ישראל על עונותיהן בשעה שחרב בית המקדש הדא הוא דכתיב (איכה ד כב) תם עוונך בת ציון.

ולאו דווקא לגבי ה'בנים' אף גם לגבי ה'אבות', וכמו שכתב ה'קב הישר' ז"ע (פצ"ג) וקבלה אמיתית היא בידי, כל מי שבליבו תדיר צער על גלות השכינה זוכה לכתר תורה.

נא. כי חורבן הבית היה בכדי לכפר עוונותיהם של ישראל, וכדאיתא בחז"ל (תנחומא פר' פקודי, והובא ברש"י שם) על הפסוק (שמות לח כא) 'אלה פקודי המשכן משכן העדות', ונאמר 'משכן' ב' פעמים רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבניו על עוונותיהם של ישראל, אך עתה שחרב הבית אין לנו במה להתכפר באים עלינו ל"ע צרות וייסורים, וכמשל לאחד שהיו לו חובות לרוב ולא היה בידו לשלם לנושאים המרובים, שכל זמן שיש לבעל חוב 'בית דירה' עדיין ניתן לגבות את החובות על ידי שיקחו ממנו את דירתו וימכרוה, ובממון שיקבלו בעדה יפרעו את החובות, אכן אם כבר נמכר ביתו הרי שוב אין להם ממזה לגבות את המגיע להם, ואזי מאיימים עליו ומכים אותו עד שישלם חובותיו. ועל דרך זה כל זמן שהיה ביהמ"ק קיים היה הבית משכון עבור חובות העוונות, אך בגלות המר והנמחה, הקב"ה משלח צרות רבות ורעות עד שישוב האדם בתשובה ויפרע חובותיו...

עפי"ז מבואר הא דאיתא במדרש (איכ"ר א כד) על הפסוק (איכה א ב) בכה תבכה בלילה, מעשה באשה אחת שהיתה בשכונתו של רבן גמליאל, והיה לה בן תשחורת ומת והיתה בוכה עליו בלילה, והיה רבן גמליאל שומע את קולה והיה נזכר חורבן בית המקדש והיה בוכה עמה עד שנשרו ריסי עיניו, ולכאורה צריך ביאור, מה ענין הבכיה על בית המקדש תחת הבכיה בהשתתפות בצערה שמת בנה. אלא, רבן גמליאל ידע והבין ששורש כל הצרות ומקורן הוא מחורבן בית המקדש, על כן כאשר שמע את קולה בוכה על צערה הפרטי נזכר בחורבן הבית שהוא הגורם למיתת הבן. נמצא שחורבן הבית ב'תשעה באב' הוא מקור כל הצרות המתרגשות לבוא לעולם, ועל כן יש לנו להתאונן על חורבן הבית, וכמו שכתב ה'חתם סופר' (דרוש לז' אב תקנ"ט, ד"ה ירמיי, עמו שז) 'וכבר מילתנו אמורה שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא מירושלים'. ועל כך קונן רבי אלעזר הקליר (קינה כד) 'על חרבן בית המקדש כי ה'רס וכי הודש' אספוד בכל שנה מספד חדש', כי אכן בכל שנה ושנה נוסף עלינו בעוה"ר עוד סיבות חדשות לעריכת 'מספד' על חורבן הבית, ואינו דומה ההספד בשנת תשפ"ב להספד של שנת תשפ"א... ועל זה דווה ליבנו על אלה חשכו עיננו...

נב. ואכן רבות עלינו לבכות ולקונן על ה'חורבנות' המתחדשים ועל צרות ישראל, קול יעקב נוהם מתהומותיך איש איש מנגעי לבבו, ולזעוק ולהתחנן 'ראה ה' והביטה למי עוללת כה', כאשר נתקיים בנו מעין מאמר הכתוב (איכה ב ה) 'שכח ה' בציון מועד ושבת', כשאברכים צעירים לימים אינם יכולים לישב בשולחנות שבת בבתיים אלא הם שוכבים על מיטתם בבתי החולים רח"ל, ואוי לו לאב שגלה מעל שולחן... וכבר אמר לי אברך מלומד במכות ועינוי סבל עד שכבר אינו יכול 'לצעוק' שאינו יודע האם צערו גדול משל ילדיו, או שמא סבלם מרובה יותר בראותם את אביהם מוטל במצב כזה.

גם עלינו להוריד כנחל דמעה על ש'שכח ה' בציון מועד ושבת', באותם בתי ישראל שנחסר אחד מהילדים ממקומו... אם מחמת שעלה לשיבה של מעלה או שירד ל'שיבה' של מטה מטה בשאל תחתית רח"ל, כאשר ערבה כל שמחה ואין שום טעם באותם שולחנות-שבת...

'שפכי כמים ליבך נוכח פני ה', שאי אליו כפיך על נפש עולליך העטופים'... כמה ילדים נכנסו השנה לבית חולים ל"ע, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם, ועלינו לזעוק ולהתחנן שמי שאמר לעולמו יאמר לצרותינו די. ואם נמצאים אנו במצב של 'סכותה בענן לך מעבור תפילה' הרי 'הורידי כנחל דמעה' עדי יחוס וירחם עלינו הבורא ית"ש.

'שקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלוקינו' (ר"ה יח:), גם ידוע מה שדרשו חז"ל על הפסוק (כח טא) 'גם כל חָלִי וְכָל מַכָּה אֲשֶׁר לֹא כְּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת' – זו מיתת צדיקים אשר היא 'מכה אשר לא כתובה בתורה', ורבות אנחותי וליבי דווי על 'מיתת צדיקים' – אלו בחורי ישראל אשר 'מתה צדקותם' ונפלו בירידה אחר ירידה ח"ל, וכמה חורבנות בתי בני ישראל היו מחמת הכלים המאררים ל"ע, ועל אלה אני בוכיה, מאנה להתנחם עדי שובו בנים לגבול הקדושה...

כבר הבאנו מה שסיפר הגאון רבי שמחה ווסרמן זצ"ל בנו של הגה"ק רבי אלחנן זי"ע הי"ד, כי בהיותו ילד כבן עשר שנים זכה להיות בצל קדשו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע ביום הכיפורים, והנה באותה שנה לא נשא הח"ח דברי התעוררות אלא רק קודם תפילת נעילה אמר בקוצר אמרים, היאך אפשר לישב על כסא שלם ונוח בשעה ש'אין השם שלם ואין הכסא שלם'... וגעה כל העם בבכיה.

אחיי ורעיי, אין לנו את מרנא ה'חפץ חיים' שיפתח סגור לבבנו, אך כיצד ניתן לישב שאנן כשמאות ואלפי יהודים יראים ושלמים 'יושבים על הארץ' ומתאבלים מרה... ויתכן, כי מטעם זה תקנו חז"ל לישב על הארץ בתשעה באב, כי אכן אי אפשר לישב במנוחה על כסאות שלמים...

נג. ומה נאמר ומה נדבר אחרי כל מה שעבר עלינו בשנה האחרונה, צרות רבות ורעות אשר לא שיערו אבותינו, ותרב בבת יהודה תאנייה ואנייה. ומלבד האסונות הכלליים הרי צרות הפרט הרקיעו שחקים, דוגמא לדבר הוא מה שנתחדש עלינו פירוש חדש בלשון הכתוב 'שאי אליו כפיך על נפש עולליך העטופים', באותה צרה צרורה שהיתה לאחרונה באנטוורפן יצ"ו, כאשר יולדת צעירה שבקה חיים לכל חי ביום הברית לרך הנולד, כאשר מקונן בבכי מי יגדל את התינוק, ועל אלה אני בוכיה על נפש עולליך – שיזכו ההורים לגדל עולליהם בנחת ובשמחה לאורך ימים ושנים.

אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם, כאשר שמעתי מנער אשר אביו נהרג עקד"ה בעי"ת אלעד יצ"ו על ידי ישמעאלים ימ"ש במיתה משונה, והוא היה אז שבועיים קודם היכנסו לעול תורה ומצוות, ואינו יכול להשית עצות בנפשו היאך אוכל לילך ל'בר-מצווה' מבלי אבי...

על כן יאמרו המושלים (קונטרס משקה ישראל) כי הנה מצוי היום אשר מניחים טבלא בה מצויירים תמונות וכיו"ב בעריסת התינוק סביב לראשו למען יתבונן בהם וירגע מבכיו, יש המדפיסים על הטבלא תמונות של צדיקים, ויש להבדיל המדפיסים עליה תמונות של בעלי חיים, ומעשה היה בתינוק אשר הניחו דמות אריה בראש מיטתו, אותו ראה בשכבו ובקומו... לאחר שגדל וכבר היה בן כמה שנים נסע עם כל בני משפחתו לטיול בגן החיות הנקרא 'ספארי', ובראותו את ה'אריה' החל לרוץ אליו כמי שפגש את ידידו משכבר הימים, נזעקו בני המשפחה לתפסו בטרם יהיה מאוחר ח"ו, והסבירו לו שהאריה הינו בעל חי מסוכן מאוד, ובידו לטרוף אנשים חיים ולהפכם לגל של עצמות, נענה להם הילד בתקיפות, מדוע תאמרו כן, והלא אני מכירו מיום לידתי... והוא שוכב בשקט ולא עושה כלום... אמרו לו, אינך מכיר אותו רק את תמונתו הנך מכיר... לענייננו יאמר כי 'מזל אב – אריה', ובשנה זו הראו לנו מהשמים כי 'אריה' זה הינו אריה אמיתי ולא רק 'תמונה'... והרבה יש לפחד ממנו...

נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה', כי אין תכלית הצרות כעונש ונקמה ח"ו, אלא בכדי לעורר אותנו לשוב אליו ית'. וכך ביארו במה שנאמר בעניין 'מלוה על המשכון', שהזהירה התורה להחזיר את כסות הלווה הניטלת במשכון, שאם לא כן, הרי 'והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני' (כב כו), ולכאורה תמוה, שהרי אמרו חז"ל (בר"י מב ג) 'אין והיה אלא לשון שמחה', ומהי השמחה הגדולה כשיצעק הלווה על שאין לו במה לשכב, אלא, כי מן השמים נטלו את ממונו והביאוהו לידי עניות, וסיבת הדבר היתה לעוררו, אך הלה לא שם לדבר, על כן הורידו אותו ירידה אחר ירידה עד שנצרך ללוות ולתת כמשכון את כסותו היחידה, ועדיין ממשיך הוא בתרדמתו, עד שסוף סוף התעורר לצעוק אל ה' על רוע מזלו, ואכן שמחה גדולה היא בשמים על ש'נזכר' הלה באביו שבשמים ונשא עיניו למרום.

עוד זאת אשיב אל לבי, משל לבן מלך אשר היה 'בן סורר ומורה' ועיוות דרכיו והנהגותיו עד שלא נותר למלך ברירה אלא לשלחו מעמו לארץ רחוקה עד שילמד להיות 'בן אדם'... אך חשש המלך שמא ישתקע הלה בין אותם איכרים גסי רוח ולב, וישכח לגמרי מאביו מולידו, והרי אין התכלית באותה גלות אלא שיישוב למוטב, על כן הכין לו משא 'צידה לדרך' ובתוך החבילות הטמין לו אגרת בה כתב, דע לך בני יקירי ואהובי א טאטע בלייבט א טאטע... - אב נשאר אב... בכל מצב הנני אוהב אותך ומחכה עליך, ולא עוד אלא שלגודל אהבתך הנני נכנס לבית האסורים

שכרו של הבן בקיום מצוות האב בזה, יותר מבציוויים אחרים, שהרי קשה עליו המלאכה - ללקט מתוך הטינופת... יש ימים בשנה שהם שפלים, דהיינו בין המצרים, שאז ביד האדם להעלות יותר... ומה שיוכל אדם לתקן בט' באב שהוא בשפלות, אינו יכול לתקן בשמחת תורה¹¹.

ודע, שעל ידי האבלות על חורבן הבית אנו ממשיכים את הקשר והדבקות לבורא כל העולמים, וכמו שאמר הרה"ק ה'החתם סופר' זי"ע (דרוש לז' אב תקצ"ט) על הפסוק (תהלים קמו ב) 'בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס', שלכאורה צריך ביאור מדוע נאמר 'בונה' בלשון הווה ולא 'יבנה' בעתיד. אלא, על פי שאמרו חז"ל (מכילתא יתרו) בשאתם זוכים אתם מונים לבנינו, וכשאי אתם זוכים אתם מונים לחורבנו, ועומק הכוונה הוא בהקדם מה שאמרו (ר"ה ל. ברש"י ד"ה ל"צ, ועוד) שבית המקדש השלישי ירד בנוי מן השמים - וזו היא הבונה אותנו - וכמה יהיה נבנה, זהו על ידי הבכיה והצער של אבילי ציון המתאבלים על חורבנו, ובכל שנה, בזה שבני ישראל מתקבצים לבכות על חורבנו הרי הם

קרא עלי מועד - קרבנו אל ה' ביום זה, והעבודה מתוך שמחה בה כתב בספר 'זרע קודש' (פר' דברים ד"ה במדרש ג), שהנה בקינות נאמר (איכה א א) 'איכה ישבה בדד', ופירוש תיבת 'איכה' הוא מלשון 'איכה' 'שבביכול' יתברך שואל עלינו משך כל ימי גלותינו איה, ואיפה אנחנו עד שימצא אותנו כמו שנאמר (הושע ט י) 'מצאתי ישראל', וכשימצא אותנו בביכול ישמח איתנו - על ידי שלאידך גיסא אנו מבקשים אותו בגלות ואנו שואלין איה מקום כבודו להעריצו... ע"כ¹².

הבט וראה, עד היכן הדברים מגיעים כי ביום הזה אנו כביכול באותו מצב של השכינה - שהיא גם כן בוכה על גלות ישראל והשכינה, וממילא קרבנו אל ה' ממש ביום מועד, שהוא זמן קרבה גדולה אל הקב"ה, ולפי זה יובן מה שכתב ה'אמרי פנחס' (עי' בהערה) שאז נמצא האדם כביכול באותו מקום שהקב"ה נמצא ועל כן יכול לפעול מה שרוצה¹³.

איתא ב'עבודת ישראל' זי"ע (אבות ג א) כמשל לאחד שפזר אבנים טובות בתוך האשפה, וציווה לבנו ללקט אותם ולנקותם מן הטינופת, הרי וודאי שיגדל

וקושר את עצמי בשלשלאות של ברזל להשתתף בצערך, והמפתח של המנעול נמצא בידך, כי רק אתה תוכל להוציא אותי מבית הסוהר... וכן הוא הנמשל, שאבינו מלכנו נאלץ להגלותינו מעל שולחנו, אך לא סרה אהבתו, ולא עוד אלא שכביכול אף הוא נמצא בבית הסוהר (תיקו"ז כא: כב.), וכביכול קשר עצמו בשלשלאות, וה'מפתח' נמצא בידינו... על ידי שנחדל משנאת חינוך ונתחזק בענייני יראת שמים בגדרים וסייגים המרחיקים את האדם מן העבירה... נד. משל לבן יקיר שראה איך שבאו מרצחים שפלים והורגים את אביו ואמו לעיניו, הרי הבן שרוי בצער ואבל ימים רבים ומ"מ אינו תר ומחפש אחריהם בידעו כי הלכו לבית עולמם וכל עוד שלא יקיצו וירננו ישני עפר לא יזכה לראותם בעיניו... אבל אם רשע שפל לקח את האב והאם בשבי, יהפוך הבן את כל העולם כולו בחיפושיו אחר אביו ואמו, לא ינוח ולא ישקוט עד שימצא את שאהבה נפשו, ובשעה שימצאם יתרגש הבן עד מאד וישפוך נפשו בזעקתו ושאלתו לפני אביו - 'איכה' - חפשתי אחרך, והאב אומר לו - גם אני חפשתי תמיד אחרך... נה. כתב הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (אמרי פנחס אות שע"ח), 'שהשחוק בתשעה באב הוא סכנת נפשות, כי כשאדם במקום המלך אזי הוא נשמר, מה שאין כן כשנתרחק משם הוא בלא שמירה וביום הזה השכינה כביכול יושבת על הארץ'. כדברים האלו כתב באות ש"פ, 'במקום שהשי"ת שורה, שם כל המלאכים והעולמות והממונים', וכיון שביום זה כביכול השכינה מייללת לכך כשהאדם גם כן במקום הזה הוא נשמר בשמירה מעולה... ולכך בתשעה באב כשיושבין על הארץ, יכולין לפעול אצל השי"ת בתפילה מה שצריכים'. עוד כתב שם (אות שפ"א) שאם יחסר לאדם איזה דבר, עת טוב היא להתפלל ולבקש מהשי"ת על זה בתשעה באב בעת שיושבין על הארץ.

יש שביארו (פרקי אמונה א-ב שסב, להגאון מרדכי גיפטער בשם רבו הי"ד) לפי זה את הפסוק (איכה א טו) 'קרא עלי מועד', ש'מועד' פירושו מלשון 'וועד' - שבי"ט בא הקב"ה להתוועד יחדיו עם עמו ישראל באהבתו כי רבה, ואף בתשעה באב הקב"ה מתוועד עמנו - כי אהבה גדולה יש לו לבניו בראותו היאך שהם יושבים על הארץ ומבכים מרה את ריחוקו מאיתנו ועל שכינתא בגלותא.

נו. ב'אמרי פנחס' (אות תד) כתב בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע 'שתשעה באב מכפר עוונות מחמת שנעשים נשברים ונדכאים מאד, על כן אחריו קצת הרגשה כמו אחרי יום כיפור'.

ביו"ב כבר מצינו בדברי הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (פרשת מסעי) 'ועיקר הענין להתחזק ולאמץ את לבבו בעתים הללו לבלתי יפול ברשת ההתרשלות מעבוד ה' חלילה, ואפילו בתשעה באב שהוא חושך למראה עין, הגם שיש לבכות במר נפש על כל אשר מצאחנו ביום ההוא, מכל מקום יש לשמח לב המלך בשמחה העתידה שבו יולד מנחם ויגאלנו במהרה וישמח ה' במעשיו והיתה לו המלוכה בימי קדם'.

ציפית לישועה - האמונה שהוא אלוקינו והוא ישיענו

בימים אלו אשר אנו עוסקים באבלות על חורבן הבית, אזי עלינו להגביר בעצמנו את הציפייה לישועה והתקווה שכבר יקויים בנו 'והראינו בבנינו ושמחנו בתיקוננו'. וכבר כתב הסמ"ק, וז"ל במצוה הראשונה ממנין המצוות שהוא מונה. לידע שאותו שברא שמים וארץ הוא לבדו מושל מעלה ומטה ובר' רוחות כדכתיב (שמות כ ב) 'אנכי ה' אלוך', וכתיב (דברים ד לט) 'וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד'... אכן הקב"ה מנהיג את העולם כולו ברוח פיו. הוא הוציאנו ממצרים ועשה לנו כל הנפלאות, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה שנאמר (תהילים לו כג) 'מה' מצעדי גבר כוננו'. ובוזה תלוי מה שאמרו חכמים (שבת לא.) ששואלים לאדם לאחר מיתה בשעת דינו צפית לישועה. והיכן

מוסיפים בבנינו, וכשיוגמר זה הבנין ירד למטה הבית בנוי ומשובלל"ו... והנה אנו עוסקים בבנינו זה כב' אלפי שנה - וכמספר השנים שאנו מתאבלין על חורבנו - כן מספר השנים שהוא נבנה כי החספד והבכי על החורבן הוא עצמות הבנין. ולכן נאמר 'בונה' בלשון הווה, כי הקב"ה הולך ובונה בכל עת את ירושלים על ידי שנדחי ישראל מתכנסים כאחד לקונן ולבכות על אריכות הגלות המר הזה"ו.

ומטעם זה כתב השל"ה (מס' תענית פ' נר מצוה, מענין העבודה, אות לג) לבאר הטעם שאין אבלות בשבת (עיי' או"ח תקנ"א א), משום שכאמור האבלות היא היא בנין הבית, ואין בנין בית המקדש דוחה שבת.

אמנם אין הכוונה ב'אבלות' על החורבן לעצבות' גרידא, כי כבר אמר הנה"ק ה'חזון איש' זי"ע (מעשה איש ח"ד קסג, י"א בשם הגר"ז מברסק), שלכאורה יש מקום להקשות שהרי 'איכה' דברי נבואה היא, והרי אמרו חז"ל (שבת ל:) 'אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה', א"כ קשה כיצד נתנבא ירמיהו את 'מגילת איכה' שהם דברים הקשים כגידים ומוציאים את האדם מכלל השמחה. אלא מכאן, שאפשר לשמוע נבואות קשות ואף לקונן עליהם - בכו תבכה בלילה... ובאותה העת גם להיות בשמחה, והיינו שוודאי צריך 'להתאבל' אבל לא להיות ב'עצבות' (וזהו 'בין המצרים' שצריך להלך בין האבלות לשמחה, בלא ליפול לעצבות ח"ו).

נז. פעם נתאחר הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע מלהיכנס לעריכת שולחנו הטהור, בעת ישיבתו אצל השולחן הסביר לחסידיו, הנה עתה היה אצלי משיח בן דוד גואל הצדק, ושאלתו בפיו האם יתגלה זה עתה ויגאל כבר את בני ישראל מגלותם המרה, או שעדיף שעוד יתמהמה מאחר שיש עוד נשמות רבות הצריכות לבא אל תיקונם, ולאחר ביאת הגואל לא יהא בידם לתקן עצמם עולמית, ועניתי לו, שלדעתי אכן יש לרחם על אלו הנשמות, ולכן עדיף שימתין להתגלות עד שיתוקנו כל הנשמות הצריכות תיקון. נענה אחד מהעומדים - 'וכי בגלל אותם כמה בני בליעל שעדיין לא הגיעו אל תיקונם אנו צריכים לסבול', הפטיר לעומתו הרה"ק ואמר לו, 'הן אתה הוא אחד מאלה'... כל אחד יתבונן בעצמו בשמעו עובדא זו... כי מי יאמר זיכיתי לבבי, ומי יודע בשל מי הסער הגדול הזה.

נח. בדרך זה ביאר הרה"ק רבי ישראל מטשארטקוב זי"ע (גנזי ישראל ואתחנן תרס"א) הא דאיתא בגמרא (מכות כד:) כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים התחילו הן בוכין ור"ע מצחק. אמרו לו מפני מה אתה מצחק, אמר להם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו מקום שכתוב בו (במדבר א נא) 'והזר הקרב יומת' ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה, אמר להן לכך אני מצחק... עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. ולכאורה צריך ביאור שהרי רבי עקיבא היה מצחק מפני שבטח שגם נבואתו של זכריה תתקיים, ואם כן מהו שאמר לכך אני מצחק, שנראה ששמחתו תלויה בבכיתן של חבריו. אלא ביאורו, שאכן, לכך - מפני שעדיין אתם בוכים אני מצחק, שכל שמחתו באה מתוך שראה שהם מתאבלים על החורבן, וזה גופא סימן וראיה שעומד הבית להבנות בבנין ציון וירושלים.

נמצא, שענין זה של 'צפית לישועה' שייך לכל בר ישראל יהיה מי שיהיה, שהרי 'אנכי ה' אלוקיך' לכל בני ישראל נאמר, א"כ, כל מי שדרבו רגלי אבותיו על הר סיני שייך בזה. ועוד, כי לאחר אריכות ימים ושנים ישאלו לכל אחד בבי"ד של מעלה 'צפית לישועה' (שבת לא.). לא רק את גדולי הדור ישאלו כן, אלא כל איש מישראל יצטרך לענות האם ציפה וחיכה בכליון עיניים לגאולתנו ופרות נפשנו^ט. וכבר כתב הרמב"ם (פי"א מהל' מלכים ה"א) 'כל מי שאינו מחכה לביאתו^ס הרי הוא כופר בתורה^{סא} ובמשה רבינו'.

כתובה זאת המצוה, אלא זה תלוי בזה - כשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים דכתיב 'אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', והכי קאמר, כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם, כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אלוקיכם, ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם. וכן יושיענו ברחמינו שנית, כדכתיב (דברים ל ג) 'ושב וקבצך מכל העמים'. וביארו ב'הנהרות רבינו פרץ' (אות ד), אם כן צפית לישועה מצוה כתובה בתורה היא (בדיבור הראשון 'אנכי ה' אלוקיך'), ולכך שואלין עליה בבי"ד של מעלה.

נט. על כן יראה להעמיד ענין זה בראש מעיינינו (לכה"פ בימים אלו שהזמן גרמא כן), וכבר המשיל זאת ה'מגיד מדובנא', לאב עשיר ונגיד ששלח את חמשת בניו ל'עבר הים' לגלות למקום תורה, ויהי היום, ואחד מהילדים ושמו 'ראובן' חלה ל"ע, האחים הדואגים החישו אותו לפני ה'רופא' המומחה הגדול, ולאחר שבדקו ב'שבעה בדיקות' נענה ואמר, דעו נא כי מחלתו של אחיכם אנושה היא ואין תרופה למכתו אלא במיני סממנים יקרי המציאות שכמעט ואינם בנמצא רק תמורת 'ממון ודמים' יקרים, השיבו לו האחים, הסר דאגה מליבך, אבינו עתיר נכסים הוא ובעל יכולת, נשלח לו אגרת ומיד ישגר לנו מאוצרותיו המרובים. תיכף נתיישב גדול האחים, וכתב 'מכתב' לאביו, וז"ל, לכבוד אבי מורי שליט"א, בחסדך הגדול, שלח הנה מעות הרבה כי ל'שמעון' נשברו המשקפיים, אף 'לוי' זקוק למעות הואיל ובגדיו כבר מרוטים וישנים ואינם לפי כבודו, אחינו יהודה לווה משכנו סך 450 דינרים וכבר הגיע זמן הפרעון, גם בעד 'ראובן' תשלח מעות הרבה כי הוא חולה הנוטה למות והרפואות שהרופא המליץ עליהם עולים להון תועפות... ושלח את האגרת דרך בית הדואר לאביו. כאשר הגיע המכתב לידי האב חשכו עיניו, וכמעט שלא יצאה נפשו מרוב תדהמה וכעס גם יחד... על כסילותו וטפשותו של בנו ה'סופר'... כיצד הפך את היוצרות והזכיר את דבר מחלתו של ה'חולה' בסוף המכתב כ'טפל', והרי כל שאר צרכיהם כאין ואפס ייחשבו בזו השעה שבני - אחיהם מוטל על ערש דווי וחיייו תלויים לו מנגד... והנמשל ברור לכל בר לבב בתוכחה מגולה, לאותם המבקשים מהקב"ה כל צרכיהם, ולבסוף 'נזכרים' להוסיף בדרך אגב גם שייבנה בית המקדש במהרה בימינו... והלא 'בקשה' זו צריכה להיות תמיד בראש מעיינינו.

וב'יערות דבש' (ח"א סוף דרוש יג, דף רנג) איתא, וז"ל, מי שאין דעתו שלימה, לא ירגיש כ"כ בצער החורבן, כמו אנחנו בעוה"ר, שאיננו מרגישים כ"כ חורבן בית מקדשנו, לחסרון דעתנו, ואין שוטה מרגיש. אבל אלה הגדולים שלמי הדעת, הם הרגישו עוצם האבידה בחורבן הבית. ואילו אנחנו היינו משיגים העדר שלמותנו ע"י החורבן ואובדן תפארתנו, לא היה ערב לנו לאכול ולשתות, כי אם להתפלש בעפר.

סח בפני אחד מבני החבורה בעי"ת בית שמש של"ע נתאלמן מזוגתו לפני כשלוש שנים, שאמרה לו בתו הנערה בת 16, שאיננה יכולה לסבול צער מסכנותם של אחיותיה הקטנות, באמרה על עצמה, אני עוד הספקתי להרגיש באהבת אם, עד כמה היתה אמנו ע"ה מסורה אלי ודואגת לכל צרכי, ולכה"פ הנני מכירה חסרון הגדול כאשר 'עקרת הבית' איננה ל"ע, אבל, הקטנות שבבית, כבנות חמש ושש, כמעט ולא זכו 'לטעום' ממסירות אם לילדיה, ואינן זוכרות אותה כלל, ואינם מבינות כלל מה חסר להם ביתמותם. באותה שעה פרץ 'האלמן' בבכי גדול ומר, ואמר לה, עתה הבנתי היטב את מצבנו בגלות הארוכה הלזו, עד שאין אנו יודעים כלל מה חסר לנו, ועל זה לבד היה דווה לבנו.

ס. סיפר הגאון רבי משה ברלין שליט"א מה ששמע מאביו הרה"ג ר' חיים זצ"ל שהוא היה עד ראייה ושמיעה, כי פעם ישבו קבוצת אנשים אצל הגרי"ז הלוי זי"ע מבריסק, ושוחחו אודות הצרות שהיו באותו הזמן, ובתוך הדברים אמר אחד מהם שמוכרחים אנו שכבר יבוא משיח בן דוד להושיענו ולגאלנו, נענה אחד והפטיר לחברו בלחש 'המשיח איננו מגיע כל כך מהר'... והיתה כוונתו לומר, שיש עוד זמן עד שנזכה לאורו ולביאתו, דבריו נשמעו באזני הגרי"ז, ונסער מאוד עד שפניו נעשו אדומות בבעירתו כאש, וכעבור רגע קרא לאותו 'מאן דאמר' ונכנס עמו

באר הפרשה - תשעה באב

לחדר הפנימי וסגר את הדלת אחריו. מיד היטה ר' חיים הנ"ל את אזנו אל הדלת, ושמע כיצד הגרי"ז מוכיחו בכאב ובסערה ווי אזוי זאגט מען אזא זאך, ווי אזוי קען אַ יוד זאגן אזא ווארט – איך אומרים דבר כזה, איך יהודי יכול לומר כזה דבר, והוציא את ספר הרמב"ם והראה לו בלשונו 'וכל מי שאינו מאמין בו או שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו' וכו',

סא. כתב הגאון בעל 'שבט הלוי' זצוק"ל, כי הנה הרמב"ם פותח את ספרו הגדול 'היד החזקה' במצוות האמונה בה', וכלשון קדשו 'יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא לכל נמצא', וסיום הרמב"ם הוא באמונה בביאת המשיח, 'וביניהם' נכתבו כל ההלכות החוקים והמשפטים, ללמדנו כי כל התורה כולה תלויה בב' חלקי האמונה הללו.

"בליל זה יבכיון ויילילון בני"

הננו להודיע על מספרי הטלפון אליהם יהיה ניתן לשמוע
שידור חי [ליי"וו הוק-א"פ] מדרשת נהי קינה ומספד (אידיש)
ממורנו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א
מוצש"ק ליל תשעה באב - בעיה"ק ירושלים תובב"א

ארה"ב - בשעה 11:00 (בערב)

קול הלשון:

(צריך להקיש * לליי"וו הוק-א"פ)

* - (718) 906-6400
* - Direct #: (718) 906-6444
* - Monsey: (845) 678-3337
* - Lakewood: (732) 806-8199
* - Los Angeles: (310) 659-8000
* - Montreal: (514) 667-3599
* - Toronto: (416) 800-2146
* - Eretz Yisroel: 03-929-0709

קול מבשר:

(212) 444-1100,8,1
Monsey: (845) 414-1100,8,1
Monroe & Upstate: (845) 351-1200,8,1
ארה"ק : 072-333-3111 -8,1

קוים מיוחדים לליל ת"ב:

347-841-7294/727-731-5409

ארץ ישראל - בשעה 10:00

קול הלשון:

073-295-1710 - 03-617-1122

מספר ארה"ב: 646-813-7675

קו החבורות אידיש - 0-723-723-720

קו החבורות לשה"ק - 0-723-723-730

קול הבאר: 073-2-122-100

קול הדף: 02-64-000-22

קול התורה - תו"א:

076-598-7222/02-3722-700

קוים מיוחדים לליל ת"ב:

02-302-4231/074-717-2000

0799-2000-40/0795-205-030

076-598-7200/08-313-6666

South Africa:

115-680-938

שווייץ:

445-087-456

אוסטרליה:

390-216-884

צרפת:

980-091-256

ענגלאנד:

208-191-7000

גבאים המעוניינים לשדר השיעור

בליל ת"ב בבתי מדרשם

ניתן לפנות:

support@kolhl.com

שיעורים ודרשות בענייני ת"ב משנים קודמות:

ארה"ק: אידיש 0723-723-720 לשה"ק 0723-723-730

קול הלשון: 03-617-1111 | קול הדף: 02-640-00-20

קול הבאר: 073-2-122-100

ארה"ב: (718-906-6444) להקיש 1 - 2 - 6 - 14

ויה"ר שנזכה לראות בנין בית המקדש בתפארתו במהרה בימינו אמן